

No 88

**Ιδιωτικοποιήσεις
και Απορρυθμίσεις**

του

Ευθυμίου-Πάρι Ε. Μπαλτζάκη

Μάρτιος 2006

Μια ματιά στην Θεωρία

Ευθύμιος-Πάρις Ε. Μπαλτζάκης
Επιστημονικός Ερευνητής ΚΕΠΕ

**Ιδιωτικοποιήσεις
και Απορρυθμίσεις**

Μια ματιά στην Θεωρία

Copyright 2006

του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών
Ιπποκράτους 22, 106 80 Αθήνα

Οι γνώμες και κρίσεις που περιέχει η εργασία αυτή
είναι του συγγραφέα και δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαία
γνώμες ή κρίσεις του Κέντρου Προγραμματισμού
και Οικονομικών Ερευνών.

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) είναι το μεγαλύτερο ερευνητικό ίδρυμα για την οικονομική επιστήμη στη χώρα μας. Ιδρύθηκε το 1959 ως μία μικρή ερευνητική μονάδα με την επωνυμία «Κέντρον Οικονομικών Ερευνών», με βασικό σκοπό την επιστημονική μελέτη των οικονομικών προβλημάτων της Ελλάδας, την ενθάρρυνση των οικονομικών ερευνών και τη συνεργασία με άλλα επιστημονικά ιδρύματα.

Το 1964 το ΚΕΠΕ πήρε τη σημερινή του ονομασία. Τότε του ανατέθηκαν οι εξής πρόσθετες αρμοδιότητες: πρώτον, η κατάρτιση σχεδίων βραχυχρόνιων, μεσοχρόνιων και μακροχρόνιων προγραμμάτων ανάπτυξης, η εκπόνηση σχεδίων προγραμμάτων περιφερειακής και χωροταξικής ανάπτυξης, καθώς και προγραμμάτων δημόσιων επενδύσεων, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές που καθορίζει η κυβέρνηση, δεύτερον, η παρακολούθηση και ανάλυση της βραχυπρόθεσμης και μεσοπρόθεσμης εξέλιξης της ελληνικής οικονομίας, καθώς και η κατάρτιση προτάσεων για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων, και τρίτον, η επιμόρφωση νέων οικονομολόγων, ιδιαίτερα σε θέματα προγραμματισμού και οικονομικής ανάπτυξης.

Σήμερα το ΚΕΠΕ επικεντρώνεται στη διεξαγωγή εφαρμοσμένων οικονομικών ερευνών που ενδιαφέρουν την ελληνική οικονομία και με την ιδιότητα του συμβουλευτικού οργάνου του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, από τον οποίο εποπτεύεται, παρέχει στην κυβέρνηση τεχνικές υπηρεσίες σε θέματα οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων αυτών εντάσσεται και η δημοσίευση των σειρών *Μελέτες*, που είναι επιστημονικές μονογραφίες, *Εκθέσεις*, που είναι κείμενα εφαρμοσμένης ανάλυσης με προτάσεις πολιτικής σε επίπεδο κλάδων, περιφερειών και άλλων οικονομικών θεμάτων, καθώς και *Στατιστικές Σειρές*, που παρουσιάζουν με επεξεργασμένη μορφή πρωτογενή στατιστικά δεδομένα. Επίσης, δημοσιεύεται και η σειρά *Εργασίες για Συζήτηση*, που είναι σχέδια εργασιών σε προχωρημένο στάδιο προσκεκλημένων επιστημόνων ή μελών του ερευνητικού προσωπικού του Ιδρύματος.

Από τον Δεκέμβριο του 2002 το ΚΕΠΕ εκδίδει την τετραμηνιαία περιοδική έκδοση *Οικονομικές Εξελίξεις*, με σκοπό να συμβάλλει στη συστηματική παρακολούθηση και ανάλυση της ελληνικής οικονομικής συγκυρίας, καθώς και στο πεδίο διαμόρφωσης της οικονομικής πολιτικής, αναλύοντας τις συνέπειες εναλλακτικών προσεγγίσεων σε επίκαιρα θέματα.

Το ΚΕΠΕ βρίσκεται σε συνεχή επικοινωνία με αντίστοιχα επιστημονικά ιδρύματα του εξωτερικού και ανταλλάσσει εκδόσεις, όπως και απόψεις και πληροφορίες πάνω σε θέματα τρεχουσών οικονομικών εξελίξεων και μεθόδων οικονομικής έρευνας, συμβάλλοντας και με αυτόν τον τρόπο στην προαγωγή της οικονομικής επιστήμης στη χώρα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

"Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, η Πυροσβεστική Υπηρεσία ανήκε σε ιδιωτικές εταιρίες που έτρεχαν μόλις σήμαινε συναγερμός. Ανταγωνιζόταν μεταξύ τους και παζάρευαν την τιμή με τους ιδιοκτήτες επιτόπου. Καθώς το παζάρεμα συνεχιζόταν, η φωτιά θέριευε και ό,τι ήταν να σωθεί λιγότευε. Οι γείτονες είχαν συμφέρον να συμβάλουν στα έξοδα. Μεταξύ τσιγγουνιάς και απληστίας μια πυρκαϊά σπιτιού γινόταν πολλές φορές μαζικό ολοκαύτωμα"

D. Landes: The Wealth and Poverty of Nations,
1998, σελ. 520

Το παρόν αποτελεί μια επισκόπηση των κύριων σημείων των θεωριών των Ιδιωτικοποιήσεων και των Απορρυθμίσεων. Περιορίζεται, όσον αφορά τις πρώτες, στις περιπτώσεις του φυσικού μονοπωλίου όπου οι απαιτήσεις για την παραγωγή προϊόντος απαιτούν τόσο πολύ κεφάλαιο από μια επιχείρηση που δεν αφήνεται χώρος για άλλη/άλλες. Πιστεύουμε ότι αυτή η περίπτωση (τηλεπικοινωνίες, ενέργεια, μεταφορές), αποτελεί την ουσιαστική πρόκληση για μελέτη ή εφαρμογή των ιδιωτικοποιήσεων, και όχι η περίπτωση ιδιωτικοποιήσεων ξενοδοχείων ή βιομηχανιών χάρτου ή ναυπηγείων που απασχόλησε την χώρα μας την δεκαετία 1990 όταν έκαμε τα πρώτα της βήματα στον τομέα αυτό.¹

Χωρίς υπερβολή οι ιδιωτικοποιήσεις συνιστούν τον κύριο στύλο της σύγχρονης μικροοικονομικής πολιτικής. Η εφαρμογή τους ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του '80 με πρωτοβουλία δύο πολιτικών: Reagan στην Αμερική και Thatcher στην Βρετανία. Θα πρέπει να αναφέρουμε επίσης την Ν. Ζηλανδία που πρώτη πειραματίστηκε στην Νέα Οικονομία και αυτή, στις αρχές του '80.

Στις ΗΠΑ, όπου η δημόσια ιδιοκτησία ήταν εξαιρετικά περιορισμένη, η τάση αυτή έλαβε την μορφή της απορρύθμισης (deregulation) που σκοπόν είχε την δημιουργία κλίματος

¹ Σάββα - Μπαλφούσια Στ., : Η πρόοδος των διαρθρωτικών αλλαγών και οι προκλήσεις του νέου οικονομικού περιβάλλοντος. *Οικονομικές εξελίξεις*, Τεύχος 9, Σεπτ. 2005, ΚΕΠΕ

οξύτερου ανταγωνισμού στους έως τότε αυστηρά ρυθμιζόμενους κλάδους: επίγειες συγκοινωνίες, αεροπορικές συγκοινωνίες, τηλεπικοινωνίες, και ηλεκτρική ενέργεια. Στην Βρετανία ιδιωτικοποιήθηκαν πλην των τηλεπικοινωνιών παραγωγικοί τομείς όπως χαλυβουργεία, ανθρακωρυχεία, ενέργεια, σιδηρόδρομοι και εταιρείες υδρεύσεως πόλεων.

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ

Η θεωρητική ανάλυση των φυσικών μονοπωλίων και των ιδιωτικοποιήσεων γίνεται βάσει ορισμένων κανόνων των Welfare Economics (Οικονομική της ευημερίας). Η αρχή του Pareto με απλά λόγια έχει ως εξής²: στην περίπτωση ανταγωνισμού οι δυνάμεις της αγοράς ωθούν τον πωλητή να τιμολογεί το προϊόν του στο οριακό κόστος παραγωγής του ($P=MC$). Αν αυτό συμβαίνει σ'όλες τις αγορές τότε η οικονομία επιτυγχάνει την μεγαλύτερη δυνατή παραγωγή, δεδομένης της κατανομής των πόρων (συμπεριλαμβανομένων των δεξιοτήτων της εργασίας). Εάν όμως δεν ισχύει ανταγωνισμός σε ορισμένους τομείς (συγκεκριμένα ο αριθμός των παραγωγών είναι μικρός), τότε ο πωλητής τιμολογεί με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια εξισώνοντας το οριακό κόστος προς το οριακό έσοδο ($MR=MC$). Αυτό έχει σαν συνέπεια να αυξάνονται οι τιμές και να μειώνεται η προσφερόμενη ποσότητα. Αν το ζήτημα περιοριζόταν σ' αυτήν την αναδιανομή θα ήταν πολιτικό ζήτημα. Δυστυχώς όμως γίνεται σπατάλη πόρων: παραγωγικοί συντελεστές απασχολούνται χωρίς ανάλογη παραγωγή προϊόντος. Το οικονομικό κόστος που προκύπτει, ο Marshall το απεκάλεσε μη αντισταθμιζόμενη απώλεια (deadweight loss), εφεξής κόστος αναποτελεσματικότητας.

Πάνω στην Pareto συλλογιστική στηρίζεται και η σοβαρότερη υποστήριξη των Δημοσίων Επιχειρήσεων. Οσοι συνηγορούν για ιδιωτικοποιήσεις στηρίζονται στην "οικονομική αναποτελεσματικότητα" των κρατικών μονάδων. Και όμως εδώ υπάρχει σύγχυση: η αναποτελεσματικότητα δικαιολογείται από τον σκοπό για τον οποίο έχει δημιουργηθεί μια δημόσια επιχείρηση, δηλ. την μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας (Social Welfare) και όχι την μεγιστοποίηση των κερδών της. Μ' αυτήν την λογική η Δημόσια Επιχείρηση (Δ.Ε) μπορεί να λειτουργεί με ζημίες. Χρησιμοποιώντας εργαλεία μικροοικονομικής ανάλυσης (δεν υπάρχει γενικής ισορροπίας ανάλυση), κάθε επιχείρηση μεγιστοποιεί την συμβολή της στην κοινωνική ευημερία αν το άθροισμα του πλεονάσματος καταναλωτού³ και του πλεονάσματος παραγωγού

². Αναφέρομαι στο πρώτο θεμελιώδες θεώρημα των Welfare Economics. Για ποιούς λόγους αυτό δεν μπορεί να ισχύσει δεξ Stiglitz, κεφ. 3, σελ. 27-44.

³. Το consumer surplus αναφέρεται πάντοτε σε συνάρτηση ζήτησεως Marshall και όχι Hicks. Είναι έγκυρο

είναι το μέγιστο. Αυτό επιτυγχάνεται όταν η τιμή ισούται προς το οριακό κόστος ($P=MC$). Σχεδόν σ' όλες τις περιπτώσεις εθνικοποιημένων επιχειρήσεων επικρατούν αύξουσες αποδόσεις κλίμακος ή, με διαφορετικά λόγια, είναι επιχειρήσεις με φθίνοντα κόστη λόγω εντάσεως κεφαλαίου. Τότε (όταν ισχύει $P=MC$) οι επιχειρήσεις μεγιστοποιούν τις ζημιές οι οποίες πρέπει να καλυφθούν από έναν εφ' άπαξ (lump-sum) φόρο⁴ ώστε να εξασφαλισθεί η κατανομητική (allocative) αποτελεσματικότητα⁵. Αν αποκλείσουμε την πρακτική δυνατότητα επιβολής lump-sum φόρων, πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι όλοι οι φόροι δημιουργούν στρεβλώσεις στην παραγωγή. Οι απόψεις δίστανται. Οι μεν υπερτονίζουν τις βλαβερές συνέπειες των φόρων και συνιστούν την συνταγή τιμολόγησης τιμή=μέσο κόστος. Οι άλλοι ισχυρίζονται ότι η δημόσια επέμβαση επιτυγχάνει μια αποτελεσματική κατανομή πόρων που η αγορά δεν θα μπορούσε να εγγυηθεί. Αντίθετα η υιοθέτηση υψηλών τιμών για να αποφευχθούν ζημιές, θα οδηγούσε σε κατανομητική αναποτελεσματικότητα: η ποσότητα του παραγομένου προϊόντος - δηλ. η Social Welfare - θα μειωνόταν στερώντας το από καταναλωτές που το επιθυμούν. Η συνταγή των Marshall - Pigou - Hotelling (χαμηλές τιμές και επιδοτήσεις) αναφέρεται όχι στην αναδιανεμητική αλλά σ' αυτήν ταύτην την κατανομητική αποτελεσματικότητα. Οι φιλελεύθεροι τους κατηγορούν ότι παραβλέπουν την δευτερογενή επίπτωση από τους φόρους οι οποίοι δεν είναι ποτέ lump-sum.

Πριν περάσουμε στην ανάπτυξη της θεωρίας της Σχολής του Σικάγου, αξίζει να σταθούμε σε μια τεχνική τιμολόγησης που ελαφρύνει το βάρος των ζημιών. Συνίσταται στον διαφορισμό των καταναλωτών: διαφορετικές τιμές για διαφορετικούς καταναλωτές. Οι ζημιές μιας Δ.Ε. συνιστούν αρνητικό πλεόνασμα παραγωγού, αλλά υπερκαλύπτονται από το πλεόνασμα καταναλωτού. Αν ήταν δυνατόν ο παραγωγός να διαχωρίσει τους καταναλωτές σε ομάδες ελαστικότητας ζήτησεως χωρίς οι τελευταίοι να διαρρέουν από ομάδα σε ομάδα, τότε θα ήταν δυνατή η "σύλληψη" (δηλ. εξαργύρωση) της επιθυμίας των καταναλωτών να έχουν επιπλέον προϊόν ή υπηρεσία. Στην περίπτωση που ο καταναλωτής αναγκάζεται να πληρώσει την υψηλότερη τιμή για κάθε πρόσθετη μονάδα που αγοράζει, τότε το πλεόνασμα καταναλωτού μηδενίζεται. Το ζήτημα, που δεν περιορίζεται στις επιχειρήσεις εντάσεως κεφαλαίου, καλείται Θεωρία του Price Discrimination ή Διαφορικής Τιμολόγησης. Η χρήση αυτής της τιμολόγησης

θεωρητικά αν οι ατομικές συναρτήσεις ωφελείας είναι ομοθετικές ή σχεδόν γραμμικές ή όταν αγνοούμε τα αποτελέσματα εισοδήματος (income effects).

⁴ Ο lump-sum φόρος δεν διαταράσσει την λήψη αποφάσεων στο όριο (at the margin) και έτσι δεν προκαλεί στρεβλώσεις στο οικονομικό σύστημα.

⁵ (Hotelling, 1938).

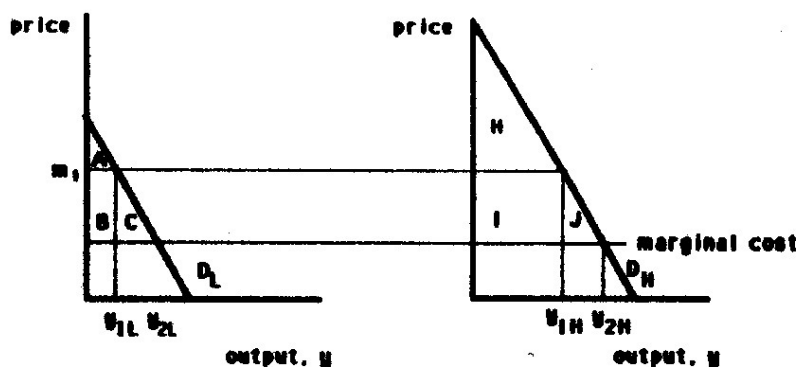
στις Δ.Ε. δεν αποβλέπει στην μεγιστοποίηση των κερδών της αλλά στην μεγιστοποίηση του καθαρού οικονομικού αποτελέσματος (consumers' + producers' surplus) και την ελαχιστοποίηση του κόστους αναποτελεσματικότητας (deadweight loss) δεδομένου του περιορισμού των μη αρνητικών κερδών της.

Δύο βασικούς τρόπους διαφορικής τιμολόγησης χρησιμοποιούν οι Δ.Ε.: την τιμολόγηση αιχμής και την τιμολόγηση με πάγιο.

Η τιμολόγηση αιχμής είναι διακριτική τιμολόγηση στη διάρκεια του χρόνου. Οι χρήστες, δεν υπάρχει αμφισβήτηση, πρέπει να πληρώσουν τουλάχιστον το οριακό κόστος κάθε χρονικής περιόδου. Το ερώτημα είναι πότε και ποίο ποσό του παγίου εξόδου θα πληρώσουν στις διαφορετικές περιόδους του χρόνου. Το πιο γνωστό αναλυτικό μοντέλο, του Steiner (1957), καταλήγει στην σύσταση ότι όλο το πάγιο κόστος πρέπει να επιβαρύνει την περίοδο αιχμής. Εκτός περιόδου αιχμής, οι χρήστες καταβάλλουν μόνον τα μεταβλητά έξοδα παραγωγής. Η σύσταση αυτή όμως εξαρτάται κρίσιμα από την μορφή συναρτήσεως παραγωγής που χρησιμοποιείται και που είναι η Leontief (σταθεροί λόγοι χρήσης συντελεστών παραγωγής). Ο Panzar (1976) χρησιμοποιεί την νεοκλασική συνάρτηση παραγωγής (μεταβλητοί λόγοι χρήσεως συντελεστών παραγωγής). Και εδώ οι τιμές διαφέρουν για διαφορετικά επίπεδα ζήτησης : είναι υψηλότερες όταν η ζήτηση είναι υψηλότερη. Και εδώ, με σταθερές αποδόσεις κλίμακος, η τιμολόγηση σε οριακό κόστος καλύπτει τα συνολικά έξοδα. Η κύρια διαφορά με το μοντέλο Steiner είναι ότι όλες οι περίοδοι συμβάλλουν στα πάγια έξοδα και η περίοδος με την υψηλότερη ζήτηση κάνει την μεγαλύτερη συμβολή.

Στην τιμολόγηση αιχμής δεν γίνεται διαφορισμός κατά χρήστη, δηλ. όλοι οι χρήστες πληρώνουν την ίδια τιμή αναλόγως της περιόδου. Στην τιμολόγηση με πάγιο οι χρήστες πληρώνουν διαφορετική τιμή κατά μονάδα προϊόντος ή υπηρεσίας αναλόγως της χρήσεως που κάνουν. Στην συνηθισμένη περίπτωση επιβάλλεται ένα πάγιο (e) κατά μήνα, ώστε ο χρήστης νάχει δικαίωμα πρόσβασης στο προϊόν ή την υπηρεσία, το οποίο πληρώνει ανεξάρτητα μονάδων χρήσης. Επιπλέον ο χρήστης πληρώνει ένα ποσό (m) κατά μονάδα χρησιμοποιούμενου προϊόντος ή υπηρεσίας. Το συνολικό κόστος για τον χρήστη είναι $E=e+my$. Το οριακό έξοδο είναι σταθερό (m) και το μέσο έξοδο φθίνει συνεχώς ($e/y+m$). Το ερώτημα είναι αν μια μη-ευθύγραμμη κατανομή δαπανών οδηγεί σε μια βελτιωμένη οικονομική αποτελεσματικότητα σε σχέση με μια ενιαία τιμή. Η απάντηση είναι ναι, για κάθε ενιαία τιμή όχι ίση προς το οριακό κόστος. Η απόδειξη οφείλεται στον Willig (1978) και ο Braeutigan (σελ. 1329-1332) δίδει μια απλή διαγραμματική απόδειξη. Παίρνομε την πιο απλή και συνάμα πιο κοινή περίπτωση :

ΣΧΕΔΙΟ Ι

Πηγή: Braeutigan (σελ. 1331).

Είναι δυνατόν να αποδειχθεί ότι η οικονομική αποτελεσματικότητα μπορεί να αυξηθεί πάνω από το επίπεδο ενός ενιαίου τέλους (τιμής) εισάγοντας ένα n – μερές τέλος το οποίο έχει ένα πάγιο μέρος και $(n - 1)$ μεταβλητές τιμές. Υποθέτουμε ότι μια επιχείρηση παράγει ένα προϊόν ή υπηρεσία με σταθερό $MC (=AR)$ (affine cost structure) και με ένα πάγιο κόστος F για δύο καταναλωτές. Το Σχέδιο 1 δείχνει την ζήτηση καθενός σε διαφορετικό panel. Εστω ότι η επιχείρηση δεν έχει ζημία ή κέρδος (break even) όταν η τιμή είναι m_1 . Με αυτό το τέλος οι χαμηλής και υψηλής ζήτησης καταναλωτές απολαμβάνουν πλεονάσματα εκτάσεων A και H . Το πάγιο κόστος της επιχείρησης ισούται με το άρθροισμα B και I . Το κόστος αναποτελεσματικότητας είναι το άρθροισμα C και J .

Η επιχείρηση μπορεί να εισαγάγει ένα διμερές τέλος υποχρεώνοντας κάθε καταναλωτή να πληρώνει ένα πάγιο ($e=F/2$) και ένα μεταβλητό συμπλήρωμα ίσο προς το οριακό κόστος. Εφόσον η περιοχή $(A+B+C)$ είναι μεγαλύτερη του παγίου $F/2$ τότε και οι δύο καταναλωτές θα παραμείνουν στην αγορά. Επιπλέον, η επιχείρηση δεν έχει ζημιές ή κέρδη και η αγορά λειτουργεί στο first - best εφ' όσον το κόστος αναποτελεσματικότητας $(C+J)$ έχει εξαλειφθεί. Το παράδειγμα δείχνει ότι το όριο της αποτελεσματικότητας των ενιαίων παγίων είναι η ελαστικότητα του συστήματος όσον αφορά το πάγιο. Όταν οι χρήστες αναγνωρίζουν ότι είναι στο όριο σε σχέση με το πάγιο, τούτο καθίσταται μια άλλη τιμή που καθορίζεται με τις αρχές της κατά Ramsey τιμολόγησης.

Μνεία πρέπει να γίνει εδώ του περίφημου κανόνος του Ramsey⁶. Αν έχουμε μια Δ.Ε. που παράγει πλειάδα προϊόντων ή υπηρεσιών⁷ ερωτάται: ποιά τιμολόγηση και όγκος παραγωγής μεγιστοποιεί την κοινωνική ευημερία; Εάν δεν υπήρχαν οικονομίες κλίμακος τότε η ιδανική λύση (first-best) θα ήταν η τιμολόγηση οριακού κόστους για κάθε προϊόν. Η ύπαρξη οικονομιών κλίμακος (όπως στα φυσικά μονοπώλια) συνεπάγεται ζημιές αν εφαρμοσθεί τιμολόγηση οριακού κόστους. Αν αποκλεισθούν οι κρατικές επιδοτήσεις τότε οι άριστες κατά Ramsey τιμές θα μεγιστοποιούν τα πλεονάσματα και θα ελαχιστοποιούν το κόστος αναποτελεσματικότητας υπό τον περιορισμό ότι τα κέρδη δεν θα είναι αρνητικά.⁸

Μεγιστοποίηση $S(P)$ υπό τον περιορισμό $\Pi > 0$

Όπου $S(P)$ = Sum of consumer's and producer's surplus και Π = κέρδη

Εισάγοντας σαν βασικότερη απλοποιητική υπόθεση ότι οι ζητήσεις των διαφόρων προϊόντων της Δ.Ε. είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους,⁹ οι άριστες συνθήκες εκφράζονται ως όπου ε_{ii} η ελαστικότης ζήτησεως προϊόντος i και R λαμβάνει τιμές από 0 έως 1. Όταν $P=MC$

$$\left(\frac{P_i - MC_i}{P_i}\right) \varepsilon_{ii} = R$$

(τιμολόγηση πλήρους ανταγωνισμού) $R=0$ και όταν $MR = MC$ (μονοπώλιο) τότε $R=1$.

Ο όρος μέσα στην παρένθεση εκφράζει την έκταση κατά την οποία η τιμή αποκλίνει από το οριακό κόστος και αναφέρεται συχνά σαν mark up (περιθώριο) της τιμής πάνω στο οριακό κόστος. Το γινόμενο αυτού του περιθωρίου και της αντίστοιχης ελαστικότητας ζήτησης του προϊόντος είναι ο "αριθμός Ramsey" R . Όταν οι ζητήσεις είναι ανεξάρτητες, η second best τιμή σε κάθε αγορά θα είναι πάνω από το οριακό κόστος (δηλ. το mark up είναι θετικό) εφόσον ισχύει ο περιορισμός $\Pi > 0$, και ίση προς το οριακό κόστος (δηλ. first best) όταν ο περιορισμός δεν ισχύει. Η παραπάνω εξίσωση δείχνει ότι ο αριθμός Ramsey σε κάθε αγορά πρέπει να είναι ο αυτός. Αυτό δηλώνει τον περίφημο "κανόνα αντίστροφης ελαστικότητας" γιατί ένα μικρό mark up πρέπει να συνδέεται με μια πιο ελαστική ζήτηση εάν ισχύει η δέσμευση.

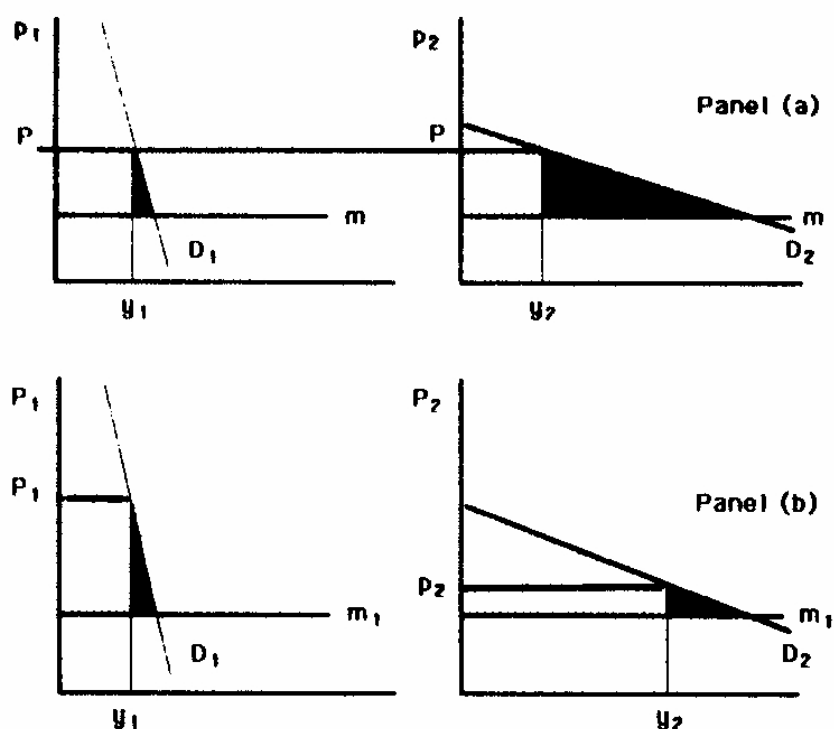
⁶ Ο Frank Ramsey (1927) δεν έγραψε για την τιμολόγηση των Δ.Ε. αλλά για την άριστη φορολόγηση. Ήταν ο Boiteux (1956) που εφήρμοσε την ανάλυσή του σ' αυτήν.

⁷ Όπως π.χ οι τηλεπικοινωνίες που προμηθεύουν αστικές, υπεραστικές, πρόσβαση στο διαδίκτυο, e-mail, fax, καλωδιακή τηλεόραση κλπ.

⁸ Μια σχετικά απλή απόδειξη παρέχουν οι Baumol και Bradford (1970).

⁹ Δεν είναι ούτε υποκατάστατα, ούτε συμπληρωματικά.

ΣΧΕΔΙΟ II

Το ανωτέρω διάγραμμα από τον Braeutigan (σελ. 1323) παρουσιάζει συγκριτικά την first best και την second best (Ramsey) τιμολόγηση όταν η καμπύλη κόστους είναι ευθεία.

Προσέξτε ότι η ενιαία τιμή (panel a) προκαλεί μεγάλο κόστος αναποτελεσματικότητας (τα σκιασμένα μέρη). Στην περίπτωση διακριτικής τιμής (panel b), το προϊόν με την πιο ανελαστική ζήτηση παίρνει την πιο υψηλή τιμή.

Η ΚΑΤΑ ΣΙΚΑΓΟ "ΡΥΘΜΙΣΗ"

Η Σχολή του Σικάγου συνίσταται σε τρεις συμβολές ισάριθμων καθηγητών του Πανεπιστημίου: G. Stigler, S. Peltzman και G. Becker. Δεν είναι αυστηρώς οικονομική προσέγγιση αλλά οικονομοπολιτική, με την έννοια ότι εφαρμόζει οικονομική ανάλυση σε πολιτικές διαδικασίες. Η θεωρία της ρύθμισης είναι γέννημα Αμερικανικό όπως η θεωρία του Δημοσίου Συμφέροντος είναι Αγγλο-γαλλικό και κατ' επέκταση Ευρωπαϊκό. Πρέπει νάχουμε κατά νου ότι μιλάει για "απορρύθμιση" και όχι για "ιδιωτικοποίηση". Με τον όρο "ρύθμιση"

μπορεί να εννοηθεί σε πρώτο πλάνο σωρεία ρυθμιστικών κανόνων τις οποίες επιβάλλει το κράτος στις επιχειρήσεις με αποτέλεσμα την αύξηση κόστους - ύψωση τιμής. Αλλά εδώ εννοείται ότι μια πολιτικά οργανωμένη ομάδα επιβάλλει, μέσω των πολιτικών, έναν "φόρο" (ύψωση της τιμής) στους μη πολιτικά οργανωμένους. Αυτό γίνεται στην φιλολογία του Σικάγου με την επιβολή μεγίστης - ελαχίστης τιμής και εμποδίων εισόδου. Πιο κάτω θα δούμε ότι ο G. Becker εξετάζει τα επιδόματα. Ως "απορρύθμιση", αντίθετα, νοείται η άρση της πολιτικής επιρροής στο οικονομικό κύκλωμα και η επιστροφή στο ιδανικό του ανταγωνισμού.

Το έναυσμα για την αναθεώρηση της επικρατούσας άποψης για την ρύθμιση - ότι δηλ. ευνοεί τον καταναλωτή - στάθηκε μια έρευνα των Stigler-Friedland (1962). Στην μελέτη των τιμών ιδιωτικών και ρυθμιζομένων (επιχορηγούμενων) εργοστασίων ηλεκτρικής ενέργειας, απεκαλύφθη ότι τα επιχορηγούμενα εργοστάσια δεν προσέφεραν χαμηλότερες τιμές. Ο Stigler δημοσίευσε το 1971 τις εν τω μεταξύ αποκρυσταλλωθείσες ιδέες του γιατί συνέβαινε αυτό.

Η βιομηχανία που επιζητεί ρύθμιση πρέπει να είναι έτοιμη να πληρώσει δύο πράγματα που ένα κόμμα χρειάζεται: ψήφους και πόρους. Οι πόροι μπορεί να αποτελούνται από συνδρομές στην προεκλογική εκστρατεία, από υπηρεσίες (ο επιχειρηματίας τίθεται επικεφαλής συλλογής χρημάτων), ή από έμμεσες συνεισφορές όπως η κομματική εργασία. Οι ψήφοι υπέρ του μέτρου συσπειρώνονται και οι αντιπολιτευόμενες ψήφοι διασπείρονται με δαπανηρά προγράμματα πληροφόρησης ή παραπληροφόρησης (θετική ή αρνητική προπαγάνδα).

"Αυτά τα κόστη της νομοθετικής ρύθμισης πιθανώς αυξάνουν με το μέγεθος της βιομηχανίας που απαιτεί την ρύθμιση. Μεγαλύτερες βιομηχανίες επιδιώκουν προγράμματα που κοστίζουν στην κοινωνία περισσότερο και προκαλούν μεγαλύτερη αντίδραση από τις αρνητικά επηρεαζόμενες ομάδες. Το βάρος της πειθούς, και μέσα και έξω από την βιομηχανία, αυξάνει επίσης με το μέγεθός της. Το δεδομένο μέγεθος της πολιτικής "αγοράς" όμως, [εννοεί το δεδομένο εκλογικό σώμα], πιθανώς κάνει το κόστος επίτευξης (ευνοϊκής) νομοθεσίας να αυξάνει ολιγότερον ταχέως του μεγέθους της βιομηχανίας. Οι μικρότερες βιομηχανίες είναι συνεπώς αποκλεισμένες από την πολιτική διαδικασία, εκτός εάν έχουν ένα ειδικό πλεονέκτημα όπως γεωγραφική συγκέντρωση".

Από τα συμφραζόμενα προκύπτει ότι ο Stigler υποθέτει ότι οι επιδιώκοντες ρύθμιση εκμαυλίζουν έναν πολιτικό αντιπρόσωπο ο οποίος έχει την τελική δύναμη να καθορίζει τις τιμές, τον αριθμό των επιχειρήσεων κ.ο.κ. Ο πολιτικός επιθυμεί δύο πράγματα: ψήφους και χρήμα. Οι ιδιοτελείς πολιτικοί και οι εκλογείς ανταλλάσσουν χρήσιμα για αυτούς πράγματα και

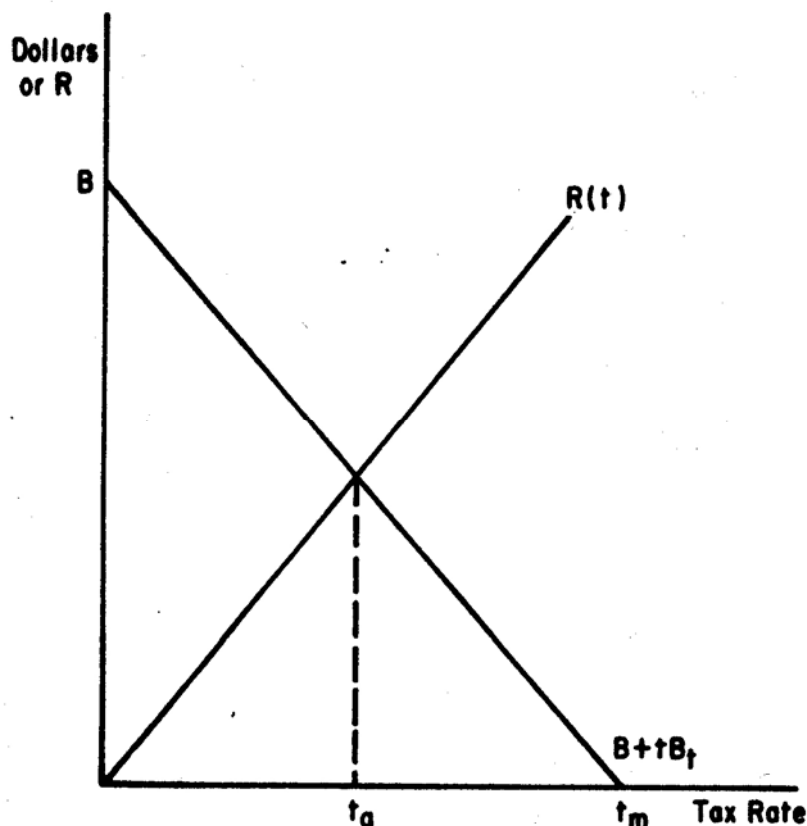
αυτό που βαρύνει στην απόφασή τους είναι η μεγιστοποίηση της περιουσίας ή της ωφέλειάς τους, και όχι η συνολική κοινωνική ευημερία. Σε μια περίπτωση όμως βαρύνει η συνολική ευημερία: τα μερίδια της πίττας γίνονται μεγαλύτερα αν η πίττα γίνεται μεγαλύτερη. Τα "δώρα" βγαίνουν συνήθως από ομάδες και όχι άτομα.

Η οργάνωση των ομάδων προσκρούει σε πληροφοριακά και οργανωτικά κόστη. Οι ομάδες πρέπει να συνταχθούν σε lobby και να καταβάλουν συνδρομές. Επειδή η οργάνωση καταναλώνει πόρους οι μικρές ομάδες ευνοούνται ως προς τις μεγάλες. Π.χ. οι αγοραστές εφόσον ο αριθμός τους είναι πολλές φορές πολλαπλάσιος των παραγωγών θα έχουν υψηλά κόστη οργάνωσης. Εκτός από το οξύ πρόβλημα του free riding (λαθρεπιβάτες) εδώ ισχύει και μια παρατήρηση του Pareto σχετικά με τους δασμούς: \$1 στον καθένα δεν λέει πολλά αλλά \$ 10.000 στον εγχώριο βιομήχανο λέει. Έτσι το τελικό συμπέρασμα του Stigler είναι ότι τα συμφέροντα των παραγωγών θα κερδίσουν την υποστήριξη της ρυθμιστικής αρχής.

Το πρώτο βήμα του Peltzman (1976) ήταν η γενίκευση (formalisation) του μοντέλου του Stigler με την μετατροπή σε εξισώσεις των βασικών μεγεθών της ανάλυσής του. Καταλήγει σε ένα Marshallian σχεδιάγραμμα κέρδους/κόστους (Σχέδιο III). Η οριζόντιος μετρά το ποσοστό του φόρου και η κάθετος το κέρδος/κόστος από την μεταβίβαση (λόγω ρυθμίσεως) σε δολάρια. Η κατερχόμενη καμπύλη παριστά την ωφέλεια από ενδεχόμενη επιβολή μέτρου. Η ανερχόμενη καμπύλη παριστά το κόστος επιβολής του μέτρου. Το $R(t)$ μετρά το κόστος του επιβαλλόμενου φόρου και βαίνει αυξανόμενο καθώς φθίνει το κατά κεφαλήν όφελος αυξανόμενου του κόστους επιβολής¹⁰.

¹⁰ Συγκεκριμένα ο Peltzman ορίζει $R(t)=h_t/f_g$ όπου η αντίδραση στον φόρο μετράται από $h(t)$ και υποτίθεται ότι υπάρχουν αυξανόμενα πολιτικά κόστη στην φορολόγηση $h_t > 0$ [$h_{tt} > 0$] και $f=f(g)$ είναι η πιθανότητα υποστήριξης του φόρου και g το κατά κεφαλήν όφελος, $f_g > 0$ και $f_{gg} < 0$, δηλ. τα κέρδη υπόκεινται σε φθίνουσες αποδόσεις.

ΣΧΕΔΙΟ III

Η γραμμή $(B+tB_t)$ αναπαριστά το έσοδο από την επιβολή ρύθμισης (δηλαδή t). Προκύπτει από την παραγωγή ως προς t της ταυτότητας $T=tB$ όπου t το ποσοστό φόρου, B η περιουσία κάθε μέλους εκτός της επωφελούμενης ομάδας και T το ύψος μεταβίβασης. Το B νοείται συνήθως ως το πλεόνασμα καταναλωτού και t η ρυθμισθείσα τιμή όταν οι παραγωγοί κερδίζουν, ή ως το πλεόνασμα παραγωγού και t η διαφορά μεταξύ της μεγιστοποιούσας και ρυθμισθείσας τιμής όταν οι καταναλωτές κερδίζουν. Εδώ υποτίθεται ότι B είναι αρνητική συνάρτηση του t ¹¹.

Όπου η οριακή πολιτική απόδοση από μία μεταβίβαση (transfer) ισούται προς το οριακό πολιτικό κόστος του σχετικού (associated) φόρου, οι δύο γραμμές τέμνονται. Από την διερεύνηση των αποτελεσμάτων προκύπτει ένα παράδοξο: "... ακόμα και αν μία οικονομική ομάδα παίρνει όλα τα οφέλη της ρύθμισης, αυτά πρέπει να είναι λιγότερα όσον ένας τέλειος μεσίτης της ομάδος θα πετύχαινε. Το καλύτερα οργανωμένο cartel θα αποδώσει λιγότερα στα

¹¹ Όπως ο Peltzman αναγνωρίζει, είναι μια "απλή" υπόθεση καθώς παραβλέπει μια ελαστική προσφορά περιουσίας ως προς τον φόρο.

μέλη του εάν η κυβέρνηση το οργανώσει απ' ό,τι εάν οργανωνόταν μόνο του". Άλλο ένα κρίσιμο συμπέρασμα: "Εάν μια ομάδα καταναλωτών έχει αρκετά υψηλή κατά κεφαλή ζήτηση, και αρκετά χαμηλή ελαστικότητα ζήτησεως και αντίδραση στον φόρο σχετικά με μια άλλη ομάδα, τότε η τελευταία μπορεί να βγει νικήτρια (να πάρει μια επιδοτούμενη τιμή). Με την ίδια λογική, μερικοί παραγωγοί μπορεί να φορολογηθούν αν και οι περισσότεροι ευεργετούνται".

Ο Peltzman όμως δεν σταματά σε μια στεγνή μαθηματική αναδιατύπωση του Stigler. Προχωρεί σε μια γενίκευση των πολιτικών των μεταβιβάσεων (transfers) χρησιμοποιώντας την αντικειμενική (objective) συνάρτηση του πολιτικού ή συνάρτηση πολιτικής δύναμης:

$$M = M(W_1, W_2) \quad (1)$$

όπου W_i = ο πλούτος της ομάδας i και $M_i > 0$ αλλά υποθέτει ότι $M_{1,2} = 0$ (δεν υπάρχουν αλληλοεξαρτήσεις). Η (1) μεγιστοποιείται με τον περιορισμό επί του συνολικού πλούτου ότι :

$$V = W_1 + W_2 = V(W_1, W_2) \quad (2)$$

όπου $V_i > 0$, αλλά $V_{1,2} < 0$

Με άλλα λόγια, ο συνολικός πλούτος που θα αναδιανεμηθεί είναι περιορισμένος. Πλην της περίπτωσης αποτυχιών αγοράς, ο πλούτος της μιας ομάδας θα αυξηθεί μόνο σε βάρος της άλλης.

Εξ υποθέσεως, η μια ομάδα είναι των παραγωγών και η άλλη των καταναλωτών. Η διαδικασία μεταβίβασης πλούτου (κέρδη/κόστος) γίνεται μέσω καθορισμού μιας μεγίστης ή ελαχίστης τιμής και ελέγχου εισόδου. Έτσι εξειδικεύει τις ανωτέρω συναρτήσεις σε μια Lagrangian όπου ανεξάρτητες μεταβλητές (arguments) είναι: η τιμή (p), το κόστος (c) και τα κέρδη (π) του παραγωγού.

$$L = M(p, \pi) + \lambda (\pi - f(p, c))$$

Διαφορίζοντας ως προς p , π και λ , παίρνει:

$$-M_p / f_p = M_\pi = -\lambda$$

όπου $M_p < 0$, $M_\pi > 0$ και $f_p > 0$

Ο Peltzman συνοψίζει: "Το οριακό πολιτικό προϊόν ενός δολλαρίου κερδών (M_π) πρέπει να ισούται προς το οριακό πολιτικό προϊόν μιας πτώσης της τιμής ($-M_p$) ανά μείωση των κερδών που επιφέρει αυτή η πτώση της τιμής (f_p είναι η οριακή απώλεια κέρδους σε δολάρια μετά την μείωση της τιμής κατά ένα δολλάριο)". Εάν $f_p = 0$ τότε παύει να υπάρχει πολιτική επέμβαση και επιτυγχάνεται η μονοπωλιακή ή μέσω cartel συμφωνημένη τιμή, η οποία δίδει μεγαλύτερα κέρδη από την πολιτικά ρυθμιζόμενη.

Η οριακή ανάλυση που εφαρμόζει ο Peltzman αναπαριστά έναν πολιτικό που μεγιστοποιεί την ωφέλειά του κατανέμοντας οφέλη μεταξύ ομάδων κατά τον άριστο δυνατό

τρόπο. Τα οικονομικά οφέλη προς κάθε ομάδα ανταποδίδονται σύμφωνα με μια τεχνολογία φθινουσών αποδόσεων και μαθηματικής συνέχειας. Το αποτέλεσμα είναι ότι όλες οι ομάδες συμμετέχουν στις προσόδους που διαθέτει ο ρυθμιστής αρκεί νά έχουν πολιτική ισχύ. Αυτό είναι ένα "κενό" αποτέλεσμα. Είναι ισοδύναμο με το "οι καταναλωτές αγοράζουν τρόφιμα και ρούχα" ή "οι επιχειρήσεις εκμισθώνουν κεφάλαιο και εργασία". Και, το χειρότερο, δεν δίδει ποσοστά συμμετοχής. Εφαρμόζεται έτσι "συγκριτική στατική ανάλυση των περιορισμών επί της συναρτήσεως ωφελείας" με την μέθοδο των διαφορικών εξισώσεων. Ιδού τα παράδοξα που προκύπτουν:

1. Όχι μόνο το μέσο επίπεδο μονοπωλιακών τιμών θα είναι κατώτερο απ' ό,τι θα ήταν στο πλήρες μονοπώλιο αλλά και η δομή των σχετικών τιμών θα διαφέρει απ' ό,τι θα ήταν σε πλήρες μονοπώλιο ή πλήρη ανταγωνισμό. Η σημαντική συμβολή της πολιτικής ρυθμίσεως είναι η εξάλειψη σημαντικών οικονομικών διακρίσεων και αντ' αυτών η υποκατάσταση ενός κοινού στοιχείου σ' όλες τις τιμές.

2. Το κίνητρο επιβράβευσης ή φορολόγησης όλων των καταναλωτών έχει ενδιαφέρουσες συνέπειες για την δομή των ρυθμιζόμενων τιμών. Ο τιμολογιακός διαφορισμός αποθαρρύνεται αλλά ένας ιδιόρρυθμος διαφορισμός τον αντικαθιστά. Αποκαλείται "cross-subsidisation" και σημαίνει μια δομή στην οποία μια ζημιόγonos χαμηλή τιμή για κάποιον αντισταθμίζεται από τα κέρδη από τις πωλήσεις σε άλλους.

Παράδειγμα (Peltzman, 1989): Έστω μία ρυθμιζόμενη επιχείρηση (X) που πουλά σε δύο καταναλωτές, A και B. Έστω ότι οι A και B έχουν ίση ζήτηση και ίσο πολιτικό βάρος αλλά το οριακό κόστος (MC) εξυπηρετήσεως του A είναι υψηλότερο του B. Ως ελέγχθη ο X θα δώσει ένα μέρος των κερδών του στον ρυθμιστή, το οποίο μέρος ο Peltzman αποκαλεί "tax" (φόρο) επί των μεγίστων κερδών. Αυτόν τον φόρο συμβολίζομε με T και είναι δεδομένος. Ο X ενδιαφέρεται μόνον για το ύψος του T και όχι για την κατανομή του σε A και B. Ο ρυθμιστής, εφόσον ο A και B είναι πολιτικά ίσοι, έχει το εξής καθήκον: να κάνει την τιμή στον A και B (P_A και P_B) και συνεπώς τα πλεονάσματα καταναλωτή τους όσον το δυνατόν ίσα, δοθέντος του T. Το αποτέλεσμα είναι ένα $P_B/MC_B > P_A/MC_A$. Εάν T είναι αρκετά μεγάλο για να το επιτρέψει, ο ρυθμιστής θα αγνοήσει τελείως το γεγονός ότι MC_A διάφορο MC_B και θα θέσει την τιμή $P_A = P_B$. Παρόλο που υπάρχουν περιπλοκές και ασάφειες, είναι συνήθης η τάση ο υψηλός κόστους καταναλωτής να πετυχαίνει το χαμηλό P/MC. Βασίζεται στην έλλειψη συνδέσμου μεταξύ των διαφορετικών εξόδων (κόστους) και της πολιτικής σημασίας (βάρους) των δύο αγοραστών.

3. Η περίπτωση που ο ρυθμιστής δρα σαν προφυλακτήρας (buffer) μπορεί να αποδοθεί με την περίπτωση της μεταβολής στο κόστος ή στη ζήτηση που αφήνει τις τιμές αμετάβλητες όταν δεν

υπάρχει ρύθμιση – π.χ. μιάς μεταβολής στο πάγιο κόστος. Αυτή η μεταβολή θα άλλαζε όμως την κατανομή των προσόδων μεταξύ πωλητών και αγοραστών. Αφού ο ρυθμιστής επιδιώκει την διατήρηση μιας πολιτικά άριστης κατανομής, θα αλλάξει τις τιμές έτσι ώστε να αντισταθμίσει το κατανεμητικό αποτέλεσμα που είχε η μεταβολή στην ζήτηση ή στο κόστος. Έτσι μια αύξηση στα πάγια έξοδα δεν έρχεται εξολοκλήρου από το πορτοφόλι του X, όπως υποστηρίζει η πάγια θεωρία του μονοπωλίου. Προέρχεται από την προσπάθεια του X να ανακτήσει μέρος των χαμένων προσόδων από την ρύθμιση.

Ο Gary Becker (1976) στο σχόλιο επί του Peltzman παρατηρεί ότι ο πλούτος της ανάλυσης του δεύτερου στηρίζεται στην υπόθεση ενός θετικού κόστους αναποτελεσματικότητας. Αυτό οδηγεί την συζήτηση στο ποιές βιομηχανίες μπορούν να οργανωθούν καλύτερα για να πετύχουν πολιτική ισχύ. Το επιχειρεί ο Becker το 1983 σε πλήρη έκταση: σχηματίζει τις "συναρτήσεις επιρροής" (influence functions), οι οποίες συσχετίζουν επιδοτήσεις και φορους με την πίεση που κάθε ομάδα ασκεί. Οι συναρτήσεις συσχετίζονται με άλλες μεταβλητές. Οι συναρτήσεις αναφέρονται σε δύο οργανωμένες ομάδες: τους φορολογουμένους που επιδιώκουν μείωση της φορολογίας τους και τους επιδοτούμενους οι οποίοι επιδιώκουν αύξηση του επιδόματός τους.

"Οι στρεβλώσεις στην χρήση των πόρων που επιφέρουν οι διάφοροι φόροι και επιχορηγήσεις, που συνήθως αποκαλούνται κόστη αναποτελεσματικότητας, έχουν ένα μείζον αποτέλεσμα επί του ανταγωνισμού για επιρροή. Τα κόστη αναποτελεσματικότητας προκαλούν προσπάθειες από τις φορολογούμενες ομάδες να μειώσουν τους φόρους, αλλά αποθαρρύνουν προσπάθειες των επιδοτουμένων να αυξήσουν τις επιδοτήσεις. Το ευνοϊκό αποτέλεσμα του κόστους επί των πολιτικών δραστηριοτήτων των φορολογουμένων ομάδων προσδίδει σ'αυτές τις ομάδες ένα εγγενές πλεονέκτημα στον ανταγωνισμό για επιρροή, το οποίο θα πρέπει να αντισταθμίζεται από άλλα πλεονεκτήματα στις ομάδες που επιτυγχάνουν υψηλές επιδοτήσεις".

Το σχήμα, γενικά, είναι όπως του Peltzman: οι δύο ομάδες οργανώνονται να ασκήσουν πίεση επί της πολιτικής εξουσίας για χορήγηση σε αυτούς κερδών ή για εξαίρεση πληρωμής κερδών σ'άλλους. Η ισορροπία συνιστά μια εξισορρόπηση της οριακής πίεσης που ασκούν κερδισμένοι και χαμένοι. Η ανάλυσή του συνοψίζεται στις εξής τέσσερις προτάσεις και δύο πορίσματα:

ΠΡΟΤΑΣΗ 1: Μία ομάδα που γίνεται πιο αποτελεσματική στην παραγωγή πολιτικής πίεσης θα είναι ικανή να μειώσει τους φόρους της ή να αυξήσει την επιδότησή της.

Δηλαδή, εάν μια ομάδα γινόταν πιο αποτελεσματική στην δημιουργία πίεσης, ίσως λόγω μεγαλύτερης επιτυχίας στον έλεγχο του free riding ή στην χρήση της τηλεόρασης και άλλων

MME, η άριστη παραγωγή πίεσεως θα αυξανόταν σε κάθε επίπεδο πίεσης της άλλης ομάδας.

ΠΟΡΙΣΜΑ: Η πολιτική αποτελεσματικότητα μιας ομάδας καθορίζεται κυρίως όχι από την απόλυτη αποτελεσματικότητά της π.χ. από την απόλυτη ικανότητά της στον έλεγχο του free riding - αλλά από την αποτελεσματικότητά της σε σχέση με εκείνη των άλλων ομάδων.

ΠΡΟΤΑΣΗ 2: Μια αύξηση στο κόστος αναποτελεσματικότητας μειώνει την επιδότηση ισορροπίας.

Μια μείωση στους φόρους έχει ένα μικρότερο (αρνητικό) αποτέλεσμα επί του εισοδήματος από φορολογία αν το οριακό κόστος αναποτελεσματικότητας του φόρου βαίνει αυξανόμενο. Από την άλλη πλευρά, μία αύξηση του κόστους αναποτελεσματικότητας από επιδοτήσεις, μειώνει την πίεση από τους επιδοτούμενους γιατί μια περαιτέρω αύξηση θα αύξανε δυσανάλογα τους φόρους.

ΠΟΡΙΣΜΑ: Πολιτικές που αυξάνουν την αποτελεσματικότητα είναι πιθανότερο να υιοθετηθούν παρά πολιτικές που μειώνουν την αποτελεσματικότητα.

Το μοντέλο του Becker δεν παραγνωρίζει τις αποκλίσεις των οριακών απωλειών αποτελεσματικότητας (deadweight losses) και συνεπώς προσπαθεί να θεραπεύσει τις αποτυχίες αγοράς. Δεν τονίζει την πολιτική ανακατανομή του εισοδήματος σε βάρος αυξήσεων αποτελεσματικότητας. Η υπόθεση της μη συνεργασίας των ομάδων πίεσης ενώνει την άποψη ότι η κυβέρνηση διορθώνει τις αποτυχίες αγοράς με την φαινομενικά αντίθετη άποψη, ότι η κυβέρνηση ενισχύει τον πολιτικά ισχυρό.

ΠΡΟΤΑΣΗ 3: Επιτυχείς πολιτικά ομάδες τείνουν να είναι μικρές σχετικά με εκείνες που φορολογούνται για να χρηματοδοτήσουν τις επιδοτήσεις των.

Μια αύξηση στον αριθμό των φορολογουμένων μειώνει τον κατ' άτομο φόρο για ένα δεδομένο εισόδημα και ταυτόχρονα μειώνει το οριακό (και συνολικό) κόστος αναποτελεσματικότητας (deadweight cost) της φορολόγησης. Μια αύξηση του αριθμού των φορολογουμένων θα μειώσει την πίεσή τους. Γι' αυτό μια ομάδα θα προτιμήσει επιδότηση από μικρούς φόρους επί πολλών ατόμων. Ανέφερα πιο πάνω τον Pareto. Είναι αυτή η περίπτωση.

ΠΡΟΤΑΣΗ 4: Ανταγωνισμός μεταξύ ομάδων πίεσεως ευνοεί αποτελεσματικές μεθόδους φορολόγησης.

Εάν οι συναρτήσεις επιρροής είναι ανεξάρτητες της μεθόδου φορολόγησης με την έννοια ότι το έσοδο φορολόγησης είναι το αυτό με διαφορετικές μεθόδους φορολόγησης όταν οι πιέσεις από τους επιδοτούμενους και τους φορολογούμενους είναι δεδομένες, τότε η αντικατάσταση ενός ολιγώτερο αποτελεσματικού από ένα περισσότερο αποτελεσματικό φόρο μειώνει την άριστη πίεση από τους φορολογούμενους διότι το οριακό κόστος

αναποτελεσματικότητας μειώνεται. Η μείωση της πίεσης αυξάνει την επιδότηση στους επιδοτούμενους καθώς και το καθαρό εισόδημα των φορολογουμένων.

Ανακεφαλαίωση

Τρία είναι τα κύρια σημεία της Θεωρίας του Σικάγου:

- Συμπαγείς, καλά οργανωμένες ομάδες τείνουν να επωφεληθούν από την ρύθμιση και όχι ευρείες, χαλαρές ομάδες. Οι πρώτες είναι συνήθως οι παραγωγοί.
- Η ρυθμιστική πολιτική επιβάλλει μια άριστη πολιτικά κατανομή των προσόδων. Τείνει να την διατηρήσει διαχρονικά στις αλλαγές ζήτησεως ή κόστους. Σε κάθε περίπτωση, η δομή τιμών θα επιδοτεί (cross subsidisation) τους υψηλόκοστους καταναλωτές από προσόδους των άλλων ομάδων.
- Εφόσον η πολιτική αμοιβή από την ρύθμιση συνίσταται στην αναδιανομή σταθερής συνολικής περιουσίας, η ρύθμιση είναι ευαίσθητη στα κόστη αναποτελεσματικότητας. Πολιτικές που μειώνουν τον συνολικά διαθέσιμο πλούτο προς αναδιανομή αποφεύγονται.

Συνοψίζοντας: Η Θεωρία του Δημοσίου Συμφέροντος ξεκινά με την υπόθεση ότι οι πολιτικοί έχουν μια καθαρή κοινωνική συνάρτηση η οποία, εφαρμοζόμενη, θα δώσει ένα Pareto optimum¹². Η Θεωρία του Σικάγου ξεκινά από τις πιέσεις ορισμένων οργανωμένων ομάδων επί των πολιτικών να γύρουν την ζυγαριά των προσόδων προς αυτές. Αυτές οι ομάδες - από την φύση τους - είναι συνήθως οι παραγωγοί και τα θύματα οι καταναλωτές¹³. Η εμφάνιση Δ.Ε. στην Θεωρία Δημοσίου Συμφέροντος προβλέπεται όταν πρόκειται να διορθωθεί αποτυχία της αγοράς (δηλ. όταν τα οριακά μεγέθη κόστος/ έσοδο αποκλίνουν)¹⁴. Η σύμπραξη cartel δεν ερμηνεύεται από τα μοντέλα του Stigler και του Peltzman. Ο Becker όμως δίδει μια εξήγηση: Έστω οι βιομηχανίες $A_1, A_2 \dots A_n$ και η B όπου A_i δομικά ανταγωνιστικές ενώ η B έχει αποτυχία αγοράς. Οι A θα είχαν κόστη αναποτελεσματικότητας αν ρυθμιζόνταν ενώ η B θα είχε δυνητικά κέρδη. Συνεπώς θα επιλέγετο η B. Τούτο συγχωνεύει (merge) τις δύο Θεωρίες. Ποιά είναι λοιπόν η μεγάλη διαφορά τους; Η Θεωρία του Σικάγου υπερτονίζει την ύπαρξη ρύθμισης ενώ η Θεωρία Δημ. Συμφέροντος την υποβαθμίζει. Ειδικά στην πράξη η Θεωρία Δημ.

¹² Όχι κατ' ανάγκη το μέγιστο κοινωνικό προϊόν αλλά το προϊόν της πιο δίκαιης κατανομής.

¹³ Η θεωρία δεν προβλέπει την εμφάνιση ενός "λαϊκιστή" ο οποίος θα "οργανώσει" τους καταναλωτές.

¹⁴ Για να γίνει αντιληπτός ο όρος, έστω η αγορά ηλεκτρισμού ενός νησιού. Το κόστος ηλεκτρισμού είναι υψηλότερο της δαπάνης που προτίθενται να καταβάλουν οι ντόπιοι. Θα μείνουν συνεπώς χωρίς ηλεκτρισμό οι

Συμφέροντος αναζητά την market failure και όταν την εντοπίσει, προσπαθεί να εκτιμήσει το εύρος του επιδόματος. Η Θεωρία της ρυθμίσεως ενδιαφέρεται πρωτίστως για την εντόπιση και την άρση εμποδίων εισόδου καθώς και για την κατάργηση ανωτάτων ή κατωτάτων τιμών. Από αυτήν την άποψη συνδέεται πολύ με την πολιτική. Ο R. Reagan προέβη σε εκτεταμένες απορρυθμίσεις για να μειώσει τις τιμές στους καταναλωτές - ψηφοφόρους του. Η επιτυχία του ήταν πρόσκαιρη. Η M. Thatcher προέβη σε ιδιωτικοποιήσεις για να ελαχιστοποιήσει τις επιχορηγήσεις. Όταν έφυγε, το δημόσιο χρέος ήταν οριακά χαμηλότερο από ό,τι το παρέλαβε. Θα πρέπει όμως να ληφθεί υπόψη ότι το δημόσιο χρέος των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών αυξήθηκε την ίδια περίοδο.

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

Το μεγαλύτερο ποσοστό του ΑΕΠ παράγεται σήμερα από μεγάλες εταιρείες. Η ιδιοκτησία κατά κανόνα διαχωρίζεται από την διαχείριση (management). Τίθεται το ερώτημα: για το συμφέρον ποίου εργάζεται η επιχείρηση; Πώς οι ιδιοκτήτες εξασφαλίζουν τα δικαιώματά τους; Σύμφωνα με τις αρχές της οικονομικής επιστήμης ό,τι είναι συμφέρον για τον ιδιοκτήτη είναι ευκαταίο για την Οικονομία. Πώς συμμορφώνονται οι managers;

Η οικονομική ανάλυση πραγματεύεται το θέμα χρησιμοποιώντας τις έννοιες κύριος (principal) και πράκτορας (agent). Το συμφέρον του δευτέρου δεν συμπίπτει απόλυτα με το συμφέρον του πρώτου. Συνήθως δεν είναι τόσο ριψοκίνδυνος όσο ο ιδιοκτήτης (είναι δηλ. περισσότερο risk-avertter) και οδηγεί την επιχείρηση σε χαμηλότερο ρυθμό ανάπτυξης από τον επιθυμητό¹⁵, εφόσον κύριος σκοπός του είναι η εξασφαλισμένη θέση (a quiet life όπως θάλεγε ο Hicks). Παρόλο που οι ιδιοκτήτες παρέχουν κίνητρα (το συνηθέστερο είναι μεγάλος αριθμός μετοχών) παραμένει το πρόβλημα ελέγχου (monitoring) της δραστηριότητας των managers.

Συνήθως το Διοικητικό Συμβούλιο ασκεί έλεγχο, αν και είναι συζητήσιμο κατά πόσο μη ενεργοί διευθυντές μπορούν να περιορίζουν την διακριτική ευχέρεια των managers. Σε περίπτωση διαφοροποιημένου χαρτοφυλακίου, ο επενδυτής διαλέγει να ελέγξει μία εταιρεία δίνοντας σήμα κινδύνου στις άλλες εταιρείες του χαρτοφυλακίου του. Αυτό συμβαίνει κυρίως με τους θεσμικούς επενδυτές. Σημειωτέον ότι ο έλεγχος μιας εταιρείας γίνεται μέσω συλλογής πληροφοριών η οποία έχει σοβαρές οικονομίες κλίμακος, που σημαίνει ότι απαιτείται υψηλό κεφάλαιο για να είναι αποτελεσματική. Άλλο χαρακτηριστικό της συλλογής πληροφοριών είναι

τελευταίοι;

¹⁵ Αν είναι risk-neutral δεν υπάρχει διαφορισμός στάσης.

ότι παρουσιάζει σοβαρές εξωτερικότητες - επωφελούνται ανέξοδα οι τρίτοι (free riders). Συμπερασματικά ενδελεχής έλεγχος μιας πολυδιασπασμένης μετοχικά εταιρείας έχει ελάχιστη πιθανότητα να γίνει.

Παρόλα αυτά υπάρχει ένας αποτελεσματικός τρόπος πειθάρχησης των διαχειριστών και αυτός είναι εξωγενής: η εξαγορά (take-over). "Τελικά δεν υπάρχει δυσκολία οι επιχειρηματίες-managers να μπορούν να αποκλίνουν από την μεγιστοποίηση των κερδών. Υπάρχουν όμως και περιορισμοί σ' αυτήν την ελευθερία. Ένας απ' αυτούς είναι η απειλή εξαγοράς"^{16 17}. Οι Vickers και Yarrow επισημαίνουν ότι "εφόσον οι επιθετικές εξαγορές (raids) μπορεί να γίνουν για λόγους άλλους¹⁸ από τα κεφαλαιακά κέρδη που προκύπτουν από την διόρθωση μιας κακής διεύθυνσης, η δημιουργία ελεύθερης μεταβίβασης ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων που συνδέεται με τις ιδιωτικοποιήσεις δεν έχει γενικά αγαθή επίπτωση για την εσωτερική αποτελεσματικότητα" (σελ. 21). Άλλη μια παρατήρησή τους αξίζει να αναφερθεί: "...Η δύναμη μιας απειλής εξαγοράς εξαρτάται βασικά από τα κύρια χαρακτηριστικά της σχετικής αγοράς κεφαλαίου, συμπεριλαμβανομένων παραγόντων όπως η έκταση της προστασίας των μετόχων που παρέχεται από το ρυθμιστικό και νομικό πλαίσιο, οι περιορισμοί που επιβάλλονται από τους νόμους ανταγωνισμού και το σχετικό χρηματοπιστωτικό σύστημα" (σελ. 22).

Το 1937, ο Coase δημοσίευσε ένα άρθρο για την 'Φύση της Εταιρείας' ('The Nature of the Firm') που επρόκειτο να δημιουργήσει σχολή σκέψεως στην Οικονομική Ανάλυση. Εκεί επιχειρηματολόγησε ότι ενώ η παραγωγή μπορούσε να γίνει με ένα τελείως αποκεντρωμένο τρόπο μέσω συμβάσεων (contracts) μεταξύ ιδιωτών, το γεγονός ότι αυτές οι συμβάσεις (συμβόλαια) στοιχίζουν, σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις θα προκύψουν για εξοικονόμηση αυτών των δαπανών συναλλαγής (transaction costs).

Η ιδέα του κόστους συναλλαγής και της δίδυμης έννοιας της 'συμβάσεως' απετέλεσαν όργανο της οικονομικής ανάλυσης από την δεκαετία του 1970 και εντεύθεν. Ειδικά για το θέμα ιδιωτικής ή δημόσιας ιδιοκτησίας ο Williamson (1985) και οι Grossman και Hart (1986) ισχυρίζονται ότι η δομή ιδιοκτησίας δεν έχει σημασία εάν πλήρεις συμβάσεις μπορούν να συνομολογηθούν. Οι Laffont και Tirole (1993) διατείνονται ότι η δομή

¹⁶ Ο άλλος είναι η χρεωκοπία. Οι Scherer και Ross το θέτουν ανάποδα: ο "δαρβινισμός": η ικανότητα να προσπορίζει κέρδη η εταιρία μακροχρόνια την προφυλάσσει από την χρεωκοπία.

¹⁷ (Scherer και Ross, 1990, σελ. 46).

¹⁸ Ένας συνήθης λόγος εξαγορών είναι η ματαιοδοξία του ομίλου εξαγοράς και των υψηλόβαθμων στελεχών του. Οι τελευταίοι κινούμενοι από ένα μείγμα φόβου και αλαζονείας καταλήγουν να λάβουν την απόφαση για μια εξαγορά (Σημ. του συγγραφέως).

ιδιοκτησίας έχει σημασία σε δύο βασικούς τομείς :

1ον : Εστω και μερική, η κρατική ιδιοκτησία μειώνει το κίνητρο για την απόκτηση (μη συμβατικής) πληροφόρησης για την δραστηριότητα των διαχειριστών (managers) της επιχείρησης από τρίτους, ιδιαίτερα από τους μετόχους.

2ον : Κρατική και ιδιωτική ιδιοκτησία συνεπάγονται διαφορετικούς στόχους και συνεπώς διαφορετική συμπεριφορά στην περίπτωση ατελών συμβάσεων.

Ειδικότερα, όσον αφορά το πρώτο επιχείρημα, το χρηματιστήριο (όπου αποτιμάται η επιχειρηματικότητα) δίδει στους διαχειριστές κίνητρα πέραν εκείνων που τους δίδουν σχήματα αμοιβής βάσει λογιστικών στοιχείων. Σε περίπτωση πλήρους κρατικοποίησης αυτό εκλείπει. Αν πάλι η κρατική ιδιοκτησία είναι μερική (έστω 51%), οι μέτοχοι έχουν περιορισμένα κίνητρα να αποκτήσουν πληροφορίες σε βάθος σε μια αγορά μη πλήρως ρευστή λόγω υψηλής κρατικής ιδιοκτησίας. Η τιμή της μετοχής είναι τότε ένα ατελές μέσο εκτίμησης της αποτελεσματικότητας των διαχειριστών (Holmstrom και Tirole, 1991). Πάντως, κανένας οικονομολόγος δεν απέδειξε ότι το χρηματιστήριο είναι το πιο αποτελεσματικό όργανο για την απόκτηση έξωθεν μαρτυρίας για την υγεία μιας επιχείρησης. Επίσης έλεγχος των διαχειριστών γίνεται μέσω εξαγορών. Αυτό δεν γίνεται με κρατικές εταιρείες. Υπάρχουν βέβαια πολιτικές αλλαγές οι οποίες έχουν δύο μειονεκτήματα : αφενός είναι γενικές και αφετέρου οι δημόσιοι υπάλληλοι δεν έχουν κίνητρα να πληροφορηθούν για κακοδιαχείριση ή δυνατές συνέργειες.

Όσον αφορά την διάσταση στόχων μεταξύ κρατικής και ιδιωτικής ιδιοκτησίας, το κράτος, ως ευνόητον, έχει ευρύτερους στόχους από τους ιδιώτες , όπως π.χ. την πρόληψη μονοπωλιακής τιμολόγησης, την μείωση αρνητικών εξωτερικοτήτων , ενθάρρυνση επενδύσεων και απασχόλησης σε περίοδο ύφεσης κ.ο.κ.

Το πρόβλημα με την κρατική δράση είναι ότι δεν μπορεί να συναφθεί σύμβαση πάνω σ' αυτά (τους κοινωνικούς στόχους) , σε αντίθεση με την μεγιστοποίηση κερδών. Επιπλέον οι κυβερνήσεις αλλάζουν και μαζί τους οι δημόσιοι στόχοι. Το θετικό είναι ότι η κρατική ιδιοκτησία επιβάλλει στην επιχείρηση μια κοινωνικά επιθυμητή προσαρμογή σε απρόβλεπτα ενδεχόμενα (καλύπτει ζημιές ή πριμοδοτεί απολύσεις). Το αρνητικό είναι ότι μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των κοινωνικά επωφελών επενδύσεων καθόσον ο διαχειριστής δεν πρόκειται να επωφεληθεί ο ίδιος εάν η κυβέρνηση εν τω μεταξύ αλλάξει. Τέλος μπορεί να αμφισβητηθεί καιρίαι η υπόθεση ότι η κυβέρνηση είναι πάντοτε καλοήθης. Η λήψη αποφάσεων της υπόκειται συνήθως στα συμφέροντα ομάδων πίεσης. Συνεπώς η μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας μπορεί να είναι μεροληπτική (Laffont Tirole σελ.

641-645).

Στην συνέχεια, οι δύο συγγραφείς προβαίνουν σε μια θεωρητική (formal) ανάλυση και καταλήγουν στα εξής δύο συμπεράσματα (σελ. 654):

1. Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις μειονεκτούν λόγω σύγκρουσης συμφερόντων μεταξύ ιδιοκτητών και διαχειριστών.
2. Στις δημόσιες επιχειρήσεις οι διαχειριστές αναγκάζονται να αναδιατάξουν (redeploy) τις επενδύσεις τους για να εξυπηρετήσουν κοινωνικούς στόχους όπως περιορισμό της ανεργίας, περιορισμό των εισαγωγών ή προώθηση περιφερειακής ανάπτυξης, και έτσι υπάρχει μείωση αποτελεσματικότητας. Ο έλεγχος της διαχείρισης ουσιαστικά επαφίεται στον Υπουργό.

Καταλήγουν : " Μόνη της η θεωρία αδυνατεί να βγάλει συμπέρασμα".

Ενώνοντας τα νήματα των ανωτέρω, συμπεραίνουμε όσον αφορά τις Δημόσιες Επιχειρήσεις, ότι οι κύριες διαφορές με ένα ιδιωτικό ιδιοκτησιακό καθεστώς είναι ότι α) οι κύριοι (principals) δεν επιδιώκουν κατά κανόνα την μεγιστοποίηση των κερδών, β) δεν υπάρχουν συνήθεις μετοχές προς ανταλλαγή και συνεπώς δεν υπάρχει πεδίο για εταιρικό έλεγχο και γ) δεν υπάρχει το αντίστοιχο της χρεωκοπίας. Ο βασικός κανόνας δράσης των managers μιας Δ.Ε. είναι η μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας δηλ. η ελαχιστοποίηση του κόστους αναποτελεσματικότητας. Παρόλο που η δημόσια ιδιοκτησία έχει ορισμένα πλεονεκτήματα έναντι της ιδιωτικής, π.χ. μπορεί να διορθώσει αποκλίσεις μεταξύ κοινωνικής και ιδιωτικής απόδοσης που προκύπτουν από αποτυχίες σε αγορές προϊόντων και συντελεστών, οι Vickers και Yarrow επιμένουν ότι: "ακόμα και από την ιδανική άποψη των θεωριών του δημοσίου συμφέροντος της κυβερνητικής πολιτικής, ο ιδιωτικός έλεγχος μπορεί να δώσει την πιο αποτελεσματική μέθοδο ελέγχου" (σελ. 29).

ΟΙ ΝΕΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Σήμερα, υποστηρίζεται από τους φιλελεύθερους οικονομολόγους ότι η πολιτική επιδοτήσεων/φόρων που συνεπάγεται η Νεοκλασική θεωρία μπορεί να αντικατασταθεί από τις δυνάμεις της αγοράς. Αυτό ισχύει υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Αυτές περιγράφονται στα μοντέλα Demsetz (1968), Baumol, Panzar and Willig (1982) και Chamberlin (1933). Η γνωστή θεωρία του τελευταίου περί μονοπωλιακού ανταγωνισμού εφαρμόζεται εδώ σε παράλληλες μονοπωλιακές αγορές, οι οποίες όμως βρίσκονται σ' ανταγωνισμό μεταξύ τους: όπως π.χ. ο σιδηρόδρομος, τα φορτηγά αυτοκίνητα και τα φορτηγά πλοία ή οι ποταμίσιες μαούνες. Υπενθυμίζεται ότι στο μοντέλο οι δυνάμεις ανταγωνισμού - παρά τα εξωτερικά μονοπωλιακά χαρακτηριστικά της αγοράς - επιφέρουν την ισορροπία στο σημείο όπου η τιμή ισούται προ το μέσο κόστος (μηδενικά κέρδη).

Την αναβίωση της ιδέας του βικτωριανού Edwin Chadwick περί κρατικών μονοπωλίων προσέφερε ο Demsetz (1968): Ακόμα κι αν ο ανταγωνισμός εντός της αγοράς δεν είναι δυνατός, μπορεί να υπάρξει ανταγωνισμός για το δικαίωμα του επιχειρείν στην αγορά. Πρόκειται για ανταγωνισμό για την αγορά και όχι εντός της αγοράς:¹⁹ π.χ. ο Δήμος με μειοδοτικό διαγωνισμό αναθέτει την υπηρεσία αποκομιδής απορριμμάτων σε ιδιώτη. Δύο προϋποθέσεις απαιτούνται: α) οι τιμές των εισροών πρέπει να καθορίζονται ανταγωνιστικά και οι ποσότητες πρέπει να είναι διαθέσιμες σ' όλους τους πλειοδότες, β) το κόστος της σύμπραξης (collusion) να είναι απαγορευτικό για τους ανταγωνιζόμενους πλειοδότες.

Σε μερικούς τομείς όπως, π.χ., τεχνικά έργα ή δημόσιες υπηρεσίες, η εκχώρηση (franchising) κρατικού μονοπωλίου είναι πραγματικά αποτελεσματική. Σ' άλλους τομείς όμως, όπως ενέργεια, τηλεπικοινωνίες, ύδρευση, δεν λειτουργεί. Το κύριο μειονέκτημα του μοντέλου είναι ότι το κόστος σύμπραξης είναι σχεδόν πάντα αμελητέο - όπως το γνώριζε και ο Adam Smith. Επιπλέον, η λειτουργούσα ως τώρα το προνόμιο είναι σίγουρο ότι θάχει αποκτήσει στρατηγικά πλεονεκτήματα (μείωση του κόστους, καλύτερη γνώση της ζήτησης). Τούτο αποθαρρύνει τους άλλους ανταγωνιστές καθόσον τα περιθώρια κέρδους τους μειώνονται. Το σπουδαιότερο πρόβλημα στην περίπτωση αλλαγής φορέα είναι η αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων (asset handover). Αν δεν υπάρχουν sunk costs²⁰ - εξαιρετικά ασύνηθες - η μεταβίβαση είναι σχετικά εύκολη. Διαφορετικά δημιουργείται ένα δυοπώλιο με αδιευκρίνιστη

¹⁹ (Braeutigan, 1989, σελ. 1301).

²⁰ Τα ειδικά έξοδα που καταβάλλει η επιχείρηση για να μπει σε λειτουργία ή "Η αρχική επένδυση κεφαλαίου". Εφ' εξής απαξιωμένη επένδυση ή κεφάλαιο.

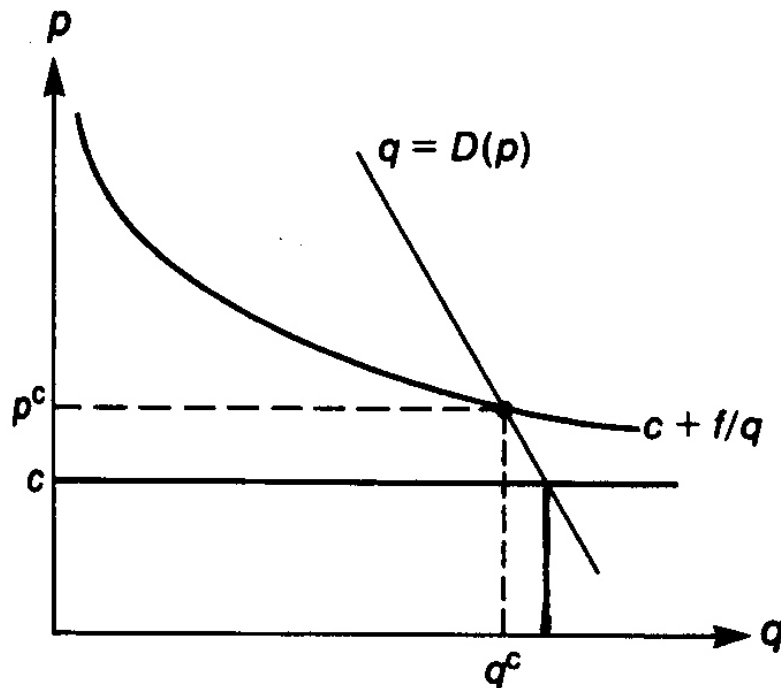
έκβαση. Κατά τους Vickers και Yarrow (1988, σελ. 113) "[Αυτό το πρόβλημα] υποβάλλει την ιδέα οι επενδυτικές αποφάσεις ν' αφεθούν στην Δημόσια αρχή ενώ ο ανταγωνισμός να περιορισθεί για το προνόμιο λειτουργίας. . Αλλά το διαζύγιο επενδύσεων και λειτουργίας μπορεί να οδηγήσει σε ανεπιθύμητες απώλειες συντονισμού". Θα πρέπει να προσθέσουμε το πρόβλημα της ποιότητας : Δεν είναι αυτονόητο ότι η ιδιωτική επιχείρηση θα προσφέρει υψηλού επιπέδου ποιότητα (όσο το Δημόσιο) όπως πιστοποιούν οι συχνοί εκτροχιασμοί τραίνων στην Αγγλία.

Μια ριζοσπαστική θεωρία ανταγωνισμού προσέφεραν οι Baumol, Panzar και Willig (1982), με τις " διεκδικήσιμες αγορές"(contestable markets). Αντίθετα από τον τεράστιο αριθμό μικρών επιχειρήσεων της νεοκλασικής θεωρίας, εδώ έχουμε την απειλή εισόδου η οποία επιφέρει ανταγωνισμό σε μια αγορά. Δύο είναι οι βασικές υποθέσεις του μοντέλου. α) ανοικτή πρόσβαση στην τεχνολογία του κλάδου. β) διάκριση μεταξύ παγίων (fixed) και απαξιωμένων (sunk) δαπανών. Πάγιες δαπάνες είναι όσες δεν μεταβάλλονται με το προϊόν όσο το προϊόν είναι θετικό αλλά παύουν να υπάρχουν όταν η επιχείρηση δεν παράγει. Μακροχρόνια όλες οι δαπάνες μπορούν να απαλειφθούν εάν η επιχείρηση παύσει να παράγει. Βραχυχρόνια όμως - έστω για μια προβλεπόμενη περίοδο 5 χρόνων - η επιχείρηση μπορεί να έχει αναλάβει δεσμεύσεις να πληρώσει ορισμένα κόστη έστω και αν η παραγωγή παύσει. Αυτά είναι τα sunk costs (χαμένα έξοδα ή απαξιωμένα κόστη). Όταν δεν υπάρχουν τέτοια έξοδα, επιχειρήσεις με ίδια τεχνολογία και προϊόντα θα είναι ελεύθερες να μπουν στην αγορά και εξίσου ελεύθερες να βγουν: δεν υπάρχουν εμπόδια εξόδου (no barriers to exit). Η όλη δράση των επιχειρήσεων αποκαλείται hit-and-run.

Οι τιμές ορίζονται ως εξής στο μοντέλο:

α. Εάν υπάρχει φυσικό μονοπώλιο δηλ. ο κλάδος καλύπτεται από μία επιχείρηση τότε η τιμή ισούται προς το μέσο κόστος ($P=AC$). Η επιχείρηση κάνει μηδενικά κέρδη διότι μια τιμή $P>AC$ θα ήταν κίνητρο εισόδου για μια άλλη επιχείρηση. Αν η $P<AC$ τότε θα πρέπει να φύγει από την αγορά. (Σχέδιο IV).

ΣΧΕΔΙΟ IV

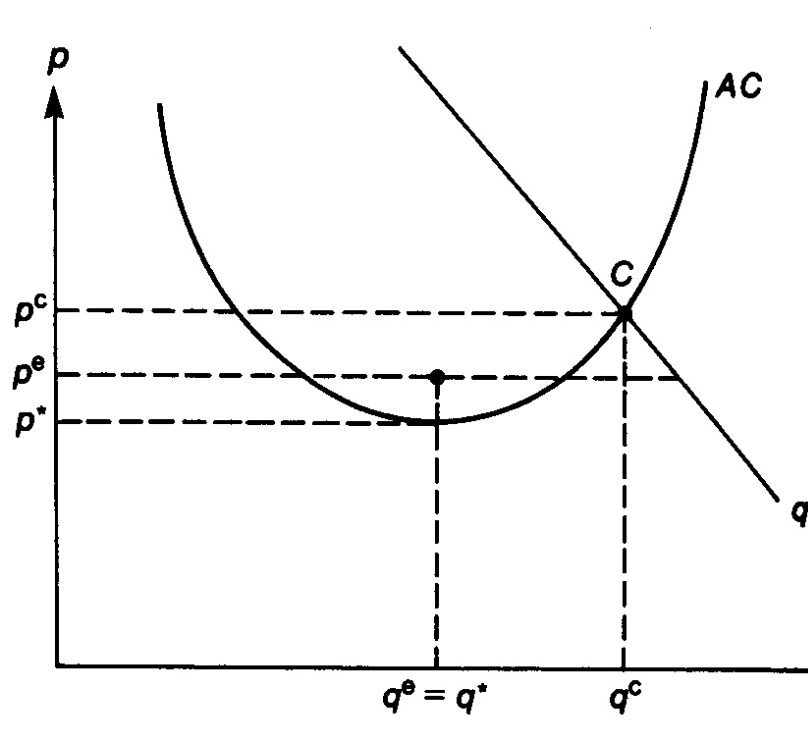

Tirole (1988) σελ. 309. Η ισορροπία επιτυγχάνεται όπου $AR=AC$, δεν υπάρχουν υπερκέρδη. Μικρό το κόστος αναποτελεσματικότητας.

β. Αν υπάρχουν δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις στην αγορά, τότε σε ισορροπία η τιμή δεν είναι μεγαλύτερη από το οριακό κόστος (MC) στο σημείο $MC=AC$ για να καλύπτουν τα έξοδά τους (όπως και στο μοντέλο πλήρους ανταγωνισμού). Εάν μια από τις λειτουργούσες επιχειρήσεις τιμολογούσε $P > MC$, μια νέα επιχείρηση μπορούσε να εισέλθει και να παράγει λίγο περισσότερο από την επιχείρηση. Το οριακό έσοδο της νέας επιχείρησης $MR(=P)$ θα ξεπερνά το MC της και συνεπώς θα έχει κέρδη. Η νέα επιχείρηση θα πάρει επίσης δουλειά με μια ελαφρή μείωση της τιμής από τις άλλες λειτουργούσες επιχειρήσεις. Αν ο κλάδος παράγει πολλά προϊόντα (multi-product), σε ισορροπία δεν πρέπει να υπάρχουν επιδοτήσεις από προϊόν σε προϊόν. Κάτω από ορισμένες υποθέσεις κόστους, ένα φυσικό μονοπώλιο αποκρούει την είσοδο νέων επιχειρήσεων με τιμολόγηση κατά Ramsey (Vickers και Yarrow, 1988, σελ. 56). Το μοντέλο προτάθηκε σαν πιο γενικό της παραδοσιακής Θεωρίας Ανταγωνισμού. Έχει όμως μια απροσδιοριστία. Αν υπάρχει φυσικό μονοπώλιο και η καμπύλη μέσου κόστους τέμνει την ζήτηση καθώς ανέρχεται τότε το οριακό κόστος κείται αριστερά οπότε ένας νέος επιχειρηματίας εισέρχεται σε $P=MC$ και αναγκάζει την

προηγούμενη επιχείρηση να φύγει. Σιγά-σιγά ανεβάζει την τιμή σε $P=AC$ οπότε ένας νέος επιχειρηματίας εισβάλλει κ.ο.κ. Αυτή η ιδιότητα του μοντέλου καλείται non sustainability (μη βιωσιμότητας). (Σχέδιο V)

ΣΧΕΔΙΟ V

Tirole (1988) σελ. 352. Τιμολόγηση στο ανερχόμενο μέρος του μέσου κόστους επιτρέπει την είσοδο νέων επιχειρήσεων συνεχώς.

Στο μοντέλο υπάρχει τεχνολογική αποτελεσματικότητα και σε ισορροπία ο αριθμός και η διαμόρφωση των επιχειρήσεων είναι τέτοια ώστε να παράγεται το προϊόν στο ελάχιστο κόστος.

"Οι συνέπειες είναι εκπληκτικές: επί μακρόν υπεστηρίζετο ότι μια βιομηχανία που λειτουργούσε υπό καθεστώς σοβαρών αυξανόμενων αποδόσεων δεν μπορεί να συμπεριφερθεί ανταγωνιστικά και συνεπώς πρέπει να εθνικοποιηθεί, ή έστω να ρυθμισθεί αυστηρά. Εάν, όμως, μια τέτοια βιομηχανία συμπεριφέρεται σαν μια τέλεια διεκδικήσιμη αγορά, προσεγγίζει την οριακού κόστους τιμολόγηση όσο και μια μόλις βιώσιμη επιχείρηση (με απαγορευμένες τις επιχορηγήσεις). Στην απουσία πραγματικού ανταγωνισμού, ο εν δυνάμει ανταγωνισμός είναι πολύ αποτελεσματικός στην πειθάρχηση των λειτουργουσών επιχειρήσεων. Άρα, η μη ρυθμισμένη οργάνωση των επιχειρήσεων με αύξουσες αποδόσεις πρέπει να είναι μικρότερο

πρόβλημα από ό,τι φαίνεται εκ πρώτη όψεως" ²¹.

"Ο Baumol και λοιποί εξετάζουν την είσοδο στην αγορά στην πιο καθαρή μορφή - οπότε η απάντηση είναι καταφατική. Αλλά η οικονομική στρατηγική της πρόληψης εισόδου και ληστρικής (predatory) συμπεριφοράς δείχνουν ότι σε πολλές περιπτώσεις οι δρώσες επιχειρήσεις είναι ικανές να αποτρέψουν εν δυνάμει ανταγωνιστές, με μη ανταγωνιστικές τακτικές. Τα οικονομικά του εν δυνάμει ανταγωνισμού είναι συνεπώς πολύ σχετικά με τα προβλήματα της ρύθμισης ιδιωτικοποιημένων βιομηχανιών. Λειτουργούν οι δυνάμεις του εν δυνάμει ανταγωνισμού με τόση αποτελεσματικότητα ώστε να απομακρύνουν ή να μειώνουν την ανάγκη για ρύθμιση; Η μήπως οι πολιτικές φιλελευθεροποίησης απαιτούν δημόσια επέμβαση για να εξασφαλίσουν την αποτελεσματικότητα του εν δυνάμει ανταγωνισμού;" ²²

Δύο χαρακτηριστικές περιπτώσεις διεκδικήσιμων αγορών είναι οι αεροπορικές εταιρείες και οι τοπικές τηλεπικοινωνίες. Η πλέον απαξιωμένη επένδυση (sunk capital) στις αεροπορικές εταιρείες είναι τα αεροδρόμια. Θεωρητικά, το πρόβλημα μπορεί να λυθεί με την δημιουργία μιάς ξεχωριστής επιχείρησης (ιδιωτικής ή δημόσιας) ιδιοκτήτριας του αεροδρομίου και την χορήγηση ίσης πρόσβασης. Αλλά, η περιορισμένη δυνατότητα προσγειώσεων / απογειώσεων στα κύρια αεροδρόμια μιας χώρας μαζί με τον περιορισμένο αριθμό χρονικών μεριδίων (slots)²³ συνεπάγονται μια αυστηρή κατανομή (rationing) των περιορισμένων αυτών πόρων. Γενικά, η κατανομή αυτή ευνοούσε τις λειτουργούσες εταιρείες. " Παρά ένα αριθμό πειραμάτων, πρόσφατα, σχετικά με την κατανομή σπανιζόντων slots με στόχο την μη διάκριση σε νεοεισερχόμενες, η πλειοψηφία εξακολουθεί να κατανέμεται με τα λεγόμενα "δικαιώματα παππού" που αυτόματα ευνοούν όσες έχουν πάρει πρώτες slots στο παρελθόν". ²⁴

Στην περίπτωση σταθερής τηλεπικοινωνίας το πιο σοβαρό στοιχείο απαξιωμένου κεφαλαίου (sunk cost) είναι το τοπικό δίκτυο γραμμών. Θα ήταν πολύ δαπανηρό να εγκαταστήσεις ένα νέο δίκτυο γραμμών. Αυτός ο παράγων έχει μικρότερη σημασία για τις υπεραστικές κλήσεις όπου το δίκτυο είναι πολύ " αραιότερο" (thiner). Ετσι είναι λιγότερο δαπανηρό να εισέλθουν ανταγωνιστές στην αγορά των υπεραστικών κλήσεων παρά των αστικών. Οπως και στις αεροπορικές εταιρείες, τα προβλήματα που προκύπτουν στην πράξη είναι η εξασφάλιση γνήσιας και ίσης πρόσβασης. Εάν η τοπική μονάδα τηλεφωνίας δεν παρέχει υπεραστικές κλήσεις, το κύριο πρόβλημα είναι οι όροι σύνδεσης της μονάδας παροχής υπεραστικών κλήσεων με το τοπικό δίκτυο. Το πρόβλημα απασχόλησε την Αμερική και λύθηκε

²¹ (Tirole, 1988, σελ. 309).

²² (Vickers και Yarrow, 1988, σελ.46)".

²³ Το προκαθορισμένο χρονικό περιθώριο προσγειώσεων/ απογειώσεων.

²⁴ Utton 2003, σελ. 131).

με την διάσπαση της AT&T σε οκτώ νέους ομίλους, με τις υπεραστικές υπηρεσίες ξεχωριστά από τις τοπικές τηλεφωνίες.

Σε μας ισχύουν τα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. "Ειδικότερα : Η απελευθέρωση των υπηρεσιών με ταυτόχρονη διατήρηση του μονοπωλίου στην δικτυακή υποδομή συνεπάγεται μεταξύ άλλων σαφή διαχωρισμό του κόστους και της τιμής παροχής των υπηρεσιών από το κόστος της υποδομής που χρησιμοποιείται για την παροχή τους. Για την εξασφάλιση ίσης μεταχείρισης μεταξύ του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών και των άλλων επιχειρήσεων που προσφέρουν παρόμοιες υπηρεσίες μέσω της ίδιας υποδομής, η επιβάρυνση για την πρόσβαση και την χρήση της υποδομής αυτής βασίζεται στο κόστος. Η εξασφάλιση των συνθηκών ίσης μεταχείρισης ανήκει στην αρμοδιότητα του ανεξάρτητου ρυθμιστικού φορέα (σε μας η EET&T), οποίος μπορεί να υποχρεώσει τον ΟΤ είτε να διατηρεί ξεχωριστούς λογαριασμούς για το κόστος υποδομής και παροχής υπηρεσιών, είτε να ζητήσει τον διαχωρισμό των λειτουργιών παροχής της υποδομής και των υπηρεσιών.²⁵"

Ανάλογο πρόβλημα αντιμετωπίζει η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρισμού. Εδώ έχει συσταθεί το ΔΕΣΜΗΕ σαν διαχειριστής του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας υπό την επίβλεψη της ΡΑΕ (Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας). Επίσης παρατηρείται διάσπαση των υπηρεσιών σιδηροδρόμων σε εταιρεία συντήρησης του δικτύου και σε εταιρείες συρμών. Γενικά μπορούμε να πούμε ότι " η ανάλυση των μαχητών αγορών βοήθησε να εστιασθεί η προσοχή σ' εκείνα τα χαρακτηριστικά των δομών της αγοράς που χρειάζονται ιδιαίτερη μέριμνα, ειδικά στην ανάγκη για ανοικτή πρόσβαση σε περιοχές που ενσωματώνουν απαξιωμένα κόστη (sunk costs)".²⁶

²⁵ Τερροβίτης Θ., Τηλεπικοινωνίες στο Παρατηρητήριο 95, κεφ. 9, σελ. 8, ΚΕΠΕ, Ιανουάριος 1996.

²⁶ Utton (2003) σελ. 132.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το γενικό κλίμα φιλελευθεροποίησης (μέρος του οποίου είναι οι ιδιωτικοποιήσεις) οφείλει σαν θεωρία πολλά σε δύο κυρίως οικονομολόγους: Hayek (1945) και Coase (1960). Ο πρώτος υποστηρίζει ότι το ελεύθερο σύστημα τιμών έχει μεγάλη δύναμη δημιουργίας και διάχυσης οικονομικής γνώσης. Ενώ μια κεντρική εξουσία θα έπρεπε να χειρισθεί όλη την γνώση για να λύσει το οικονομικό σύστημα, οι ελεύθερες τιμές το επιτυγχάνουν καθοδηγώντας ένα έκαστο άτομο, το οποίο αρκεί να γνωρίζει ελάχιστα. Π.χ. στην περίπτωση αύξησης της τιμής του χαλκού, το άτομο γνωρίζει μόνον ότι πρέπει να μειώσει την κατανάλωσή του. "Το σύστημα των τιμών είναι ένας μηχανισμός για την διάχυση πληροφορίας, εάν πρέπει να κατανοήσουμε την πραγματική λειτουργία του".

Ο Stiglitz (1994) θεωρεί ότι ο Hayek και οι Αυστριακοί δεν προσέφεραν θεωρητικό υπόδειγμα (formal modeling) της συμβολής των. Και ενώ δεν καταφεύγουν ούτε κατά προσέγγιση σ' ένα κριτήριο όπως του Pareto, οι παραινέσεις τους έχουν έντονη κανονιστική χροιά. "Και το γεγονός ότι ο κόσμος είναι πιο περίπλοκος από κάθε μοντέλο που μπορούμε να φτιάξουμε, δεν μας αποτρέπει από την ανάγκη να ελέγχομε τις ιδέες μας χρησιμοποιώντας απλά και κατανοητά μοντέλα" (σελ. 25-6).

Παρόλα αυτά δεν πρέπει να υποτιμούμε το ότι ο Hayek τόνισε ότι η μεγάλη συμβολή του ανταγωνισμού στην ευημερία οφείλεται στο ότι είναι ένα σύστημα κινήτρων και ένας μηχανισμός ανακάλυψης των πραγματικών μεγεθών σ' ένα κόσμο ατελούς πληροφόρησης.

Το θεώρημα του Coase υποστηρίζει ότι εφόσον το νομικό καθεστώς της ιδιοκτησίας είναι διαφανές και η Δικαιοσύνη δρα με συνέπεια, τότε η ύπαρξη εξωτερικότητας μπορεί να διευθετηθεί μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών κατά τέτοιο τρόπο που να επιτευχθεί το μέγιστο κοινωνικό όφελος. Π.χ., οι περίοικοι μιας οχλούσας βιομηχανίας μπορούν να εξαναγκάσουν νομικά τον βιομήχανο να μειώσει την εκπομπή της καμινάδας μέχρι του σημείου που δεν θα είναι ενοχλητική στον οριακό περίοικο. Το ίδιο επιτυγχάνεται με την έκδοση δικαιωμάτων (αδειών) για όχληση που ή οχλούμενοι μπορούν να τα εμπορευθούν. Μέχρι τον Coase, η κρατούσα αντίληψη ήταν η Πιγκοβιανή όπου οι εξωτερικότητες εσωτερικεύονταν από το κράτος με αναδιανεμητικούς φόρους²⁷. Η εσωτερίκευση των εξωτερικοτήτων κατά Coase είναι μια από τις σημαντικότερες ανατροπές της Νεοκλασικής Θεωρίας. Απομένει να δοκιμαστεί στην πράξη.

²⁷ Ευκόλως εννοείται ότι η Θεωρία του Δημ. Συμφέροντος στηρίζεται στην Πιγκοβιανή θέση.

Υπήρξαν διάφορες κριτικές του Θεωρήματος Coase. Μία ήταν ότι είναι ταυτολογία αν δεν υπάρχουν συναλλακτικά κόστη. Η δεύτερη ότι αν δεν υπάρχει Αρχή να επιβλέψει την συνεννόηση των αντιδίκων, πιθανόν αυτοί να αλληλοφαγωθούν. Η σοβαρότερη κριτική προκύπτει από την Θεωρία Γενικής Ισορροπίας: Όταν υπάρχουν εξωτερικότητες, τα σύνολα παραγωγής (production sets) δεν είναι κυρτά (convex). Με μη κυρτά σύνολα παραγωγής είναι πιθανόν η καμπύλη προσφοράς δικαιωμάτων μόλυνσης να μη τέμνει την αντίστοιχη καμπύλη ζήτησεως. Να έχουμε, δηλ., αποτυχία αγοράς (Market failure), (Acocella, 1998, σελ. 104-6).

Ο Harberger (1954) σ' ένα ρηξικέλευθο άρθρο υπέσκαψε την εμπειρική δύναμη της Marshallian ανάλυσης. Κάνοντας όχι υπερβολικές απλοποιήσεις και χρησιμοποιώντας λογικές εκτιμήσεις των ελαστικοτήτων, υπελόγισε το κόστος αναποτελεσματικότητας σε λίγα εκατοστά του ΑΕΠ των ΗΠΑ. Συνεπώς το κακό που κάνουν τα μονοπώλια είναι ασήμαντο και αναδιανεμητικού χαρακτήρα και σαν τέτοιο πρέπει να το χειρισθεί η οικονομική πολιτική.

Από την άλλη πλευρά ο Leibenstein (1966) εισάγει την έννοια της X-efficiency για να μετρήσει την ικανότητα των επιχειρήσεων να συνδυάσουν αποτελεσματικά τις ποσότητες των συντελεστών παραγωγής. Ισχυρίζεται ότι σε περιπτώσεις μη ανταγωνιστικής αγοράς, οι επιχειρήσεις δημιουργούν εσωτερική αναποτελεσματικότητα που πρέπει να προστεθεί στο κόστος αναποτελεσματικότητας.

Οι Averch και Johnson (1962) επετέθησαν στην ρυθμιζόμενη επιχείρηση τεκμηριώνοντας εμπειρικά ότι η επιδότηση παρέχει στην επιχείρηση κίνητρα να παραμορφώσει την επιλογή εισροών, ιδιαίτερα δημιουργώντας υπερκεφαλαίωση (overcapitalization)²⁸. Ακολούθησε πληθώρα ερευνών που επιβεβαίωσαν αυτό. Οι Joskow και Noll (1981) όμως έδειξαν ότι η εμπειρική έρευνα ήταν ασαφής όσον αφορά τέτοια επιχειρηματική συμπεριφορά. Στην δική τους επισκόπηση της Αμερικανικής εμπειρίας οι Vickers και Yarrow καταλήγουν στο ότι "ιδιωτικές επιχειρήσεις τείνουν, κατά μέσον όρο, να είναι πιο αποτελεσματικές όταν ο ανταγωνισμός στην αγορά είναι πιο δραστικός" (σελ. 40) και ότι "όταν οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν λίγο ανταγωνισμό στην αγορά και υπόκεινται σε αυστηρή ρύθμιση, δεν υπάρχει γενικά κατηγορηματική μαρτυρία υπέρ της μιας ή άλλης μορφής ιδιοκτησίας" (σελ. 41).

Όπως πρόσεξε ο αναγνώστης παραθέσαμε, όσο ήταν δυνατόν, τον αντίλογο σε κάθε θέση. Η ιδέα όμως ότι "ο δημόσιος manager θα διαλέξει το άριστο μέγεθος του προϊόντος εφόσον δεν επιδιώκει μονοπωλιακά κέρδη" κρίνεται όχι ως θεωρητικά εσφαλμένη αλλά ως de facto ανέφικτη. Από την δεκαετία του 1980, το weltanschauung (κοσμοθεώρηση) άλλαξε ριζικά

²⁸ Για μια διεξοδική παρουσίαση των θέσεων των Averch and Johnson: Train (1992), κεφ. 1 σελ. 19-67.

και επικράτησε η πίστη, ότι είναι δυνατόν να επικρατήσει ο ανταγωνισμός και ότι είναι δυνατόν να ελέγξουμε τις αποκλίσεις του. Αυτό όμως πρέπει να στηρίζεται σε κάτι πιο χειροπιαστό από τις ιδέες ορισμένων οικονομολόγων²⁹. Αυτό το κάτι είναι η έκρηξη της τεχνολογίας - το τρίτο στη Βιομηχανική Ιστορία μεγάλο κύμα τεχνολογικών καινοτομιών, που κυοφορούνταν από το 1947 (έτος ανακάλυψης του transistor) και που ξέσπασε ορμητικά την δεκαετία του 1980. Η εφεύρεση της ασύρματης τηλεφωνίας, ο τεχνικά δυνατός διαχωρισμός μεταξύ αστικής και υπεραστικής τηλεφωνίας, η ανακάλυψη των οπτικών ινών, η δυνατότητα παραγωγής ηλεκτρισμού από μικρές μονάδες³⁰ ανατρέπουν ριζικά την φύση των Δ.Ε. που γνωρίζαμε μέχρι τώρα. Οι Vickers και Yarrow (σελ. 36-38) φτιάχνουν ένα απλό μοντέλο για να συγκρίνουν την συνολική Welfare (ευημερία) κάτω από δημόσια και ιδιωτική ιδιοκτησία. Συμπεραίνουν: "... η αξία της ιδιωτικοποίησης είναι μεγαλύτερη σε τεχνολογικά προοδεύουσες βιομηχανίες όπου ο ανταγωνισμός είναι αποτελεσματικός".

Το τελευταίο σημείο, η σημασία του ανταγωνισμού, είναι εκ των ων ουκ άνευ. Από την εποχή του Adam Smith δεν νοείται αποτελεσματική οικονομία χωρίς ανταγωνισμό. Αλλά ο ανταγωνισμός δεν είναι εύκολος στόχος. Σκοντάφτει όχι μόνο σε κατεστημένα οικονομικά συμφέροντα αλλά και σε πολιτική και κοινωνική αδράνεια. Είναι όμως ένα desideratum που ο οικονομολόγος πρέπει πάντα να κυνηγά μια και συνεχώς ανατρέπεται. Σαν παιδεία και σαν πράξη, το κυνήγι αυτό είναι η δική του *raison d'etre* (λόγος ύπαρξης).

Εν κατακλείδι, δύο συμπεράσματα αναδύονται:

- α) Η τεχνολογική πρόοδος συρρίκνωσε το εύρος δράσης των φυσικών μονοπωλίων και
- β) Η απορρύθμιση κατέστησε όσο ποτέ άλλοτε αναγκαία την εφαρμογή του ανταγωνισμού.

Ας μας επιτραπεί όμως σαν υστερόγραφο να προσθέσουμε ότι καμιά δημοκρατική κοινωνία δεν μπορεί να αφηθεί στους ανεξέλεγκτους νόμους της αγοράς για να επιτύχει τα θετικά οφέλη του ανταγωνισμού. Την εποχή του high capitalism, η πιο καπιταλιστική χώρα του κόσμου θεώρησε συνετό να βάλει ένα δικαστικό χαλινάρι στις πρακτικές των ιδιωτικών εταιριών (Sherman Act, 1890). Σήμερα, ένα αιώνα μετά, ο Νόμος περί Ανταγωνισμού αποτελεί την νέα μορφή ρυθμίσεων (regulation) της οικονομικής δραστηριότητας. Σε μας, ο έλεγχος της αγοράς εισήχθη με τον Ν.703/1977 και τροποποιήθει επί το αυστηρότερον με τον Ν. 3373/2005. Απαγορεύει τις συμπράξεις (collusions), την καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης και επιτρέπει τις συγχωνεύσεις εφ' όσον δεν emπίπτουν στις

²⁹ Ο ίδιος ο Fr. Hayek έγραψε ότι ο δρόμος της Οικονομικής Επιστήμης είναι κατάσπαρτος από νεκρές Θεωρίες.

απαγορευτικές διατάξεις. Φορέας άσκησης της πολιτικής ορίσθηκε η Επιτροπή Ανταγωνισμού. Επίσης συνεστήθησαν ρυθμιστικές αρχές που επιβλέπουν τις αγορές που απελευθερώθηκαν όπως η ΡΑΕ (Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας), η ΕΕΤΤ (Εθνική Επιτροπή Ταχυδρομείων – Τηλεπικοινωνιών) και ο ΕΟΦ (Εθνικός Οργανισμός Φαρμάκων).

³⁰ (The Economist, August 5th, 2000, σελ. 75-77).

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Acocella, N. (1998). *The Foundations of Economic Policy*, Cambridge U.P.
- Averch, H. and Johnson L. (1962). Behaviour of the firm under regulatory constraint, *AER*, 1052-69.
- Baumol W., and Bradford D. Optimal Departures from marginal cost pricing, *American Economic Review* June 1970.
- Baumol, W.J., Panzar, J.C. and Willig, R.D. (1982) *Contestable markets and the theory of industry structure*, Harcourt Brace Jovanovitch.
- Becker, G. (1976). Comment on Peltzman, *Journal of Law and Econ.*, 245-248.
- Becker G. (1983). A theory of competition among pressure groups for political influence, *Quarterly Journal of Econ.*, 371-400.
- Boiteux, M. (1956). Sur la gestion des monopoles publics astreint a l' equilibre budgetaire, *Econometrica*, 22-40.
- Braeutigan, R.R. (1989). Optimal policies for natural monopolies. *Handbook of Industrial Organization*, Volume II, Ed. by R. Schmalensee and R.D. Willig Elsevier Science Publishers.
- Chamberlin, E.H. (1933). *The Theory of Monopolistic Competition*, Harvard U.P.
- Coase, R. H. (1937). The Nature of the Firm, *Economica* (November).
- Coase, R.H. (1960). The problem of Social Cost, *Journal of Law and Econ.*, 1-44.
- Demsetz, H. (1968). Why regulate utilities? *Journal of Law and Econ.*, 55-65.
- Grossman, S. and O. Hart (1986). The costs and benefits of ownership: A theory of lateral and vertical integration. *J.of Political Economy*, 691 – 719.
- Harberger, A.C. (1954). Monopoly and resource allocation *AEA Papers and Proceedings*, 77-87.
- Hayek, F.A. (1945). The use of knowledge in Society, *AER*, 519-30.
- Holmstrom B. and J. Tirole (1989). The Theory of the firm. *Handbook of Industrial Organization*, vol. 1, ch. 2, ed. Schmalensee and R. Willig.
- Hotelling, H. (1938). The general Welfare in relation to problems of taxation and railway and utility rates, *Econometrica*, 242-269.
- Laffont, J.J. and J. Tirole (1993). *A Theory of Incentives in Procurement and Regulation*. MIT

Press.

- Leibenstein, H. (1966). Allocative efficiency and X - efficiency, AER, 392-415.
- Panzar, J.C. (1976). A neoclassical approach to peak load pricing, Bell J. of Econ., 521-530.
- Peltzman, S. (1976). Toward a more general theory of regulation, Journal of Law and Econ., 211-240.
- Peltzman, S. (1989). The economic theory of regulation after a decade of deregulation, Brookings Papers on Econ. Activity, 1-59.
- Ramsey, F.P. (1927). A contribution to the theory of taxation, Econ. Journal, 47-61.
- Σάββα Στ. Η πρόοδος των διαθρωπτικών αλλαγών και οι προκλήσεις του νέου οικονομικού περιβάλλοντος. Οικονομικές εξελίξεις, τεύχος 9, Σεπτ. 2005, ΚΕΠΕ.
- Scherer, F.M. and Ross, D. (1990). Industrial Market Structure and Economic Performance, Houghton - Mifflin.
- Steiner, P.O. (1957). Peak loads and efficient pricing, Quarterly Journal of Econ., 585-610.
- Stigler, G.J. and Friedland, C. (1962). What can regulators regulate? The case of electricity J. of Law and Econ.
- Stigler, G.J. (1971). The theory of economic regulation, Bell J. of Econ. and Management Science, 3-21.
- Stiglitz, J.E. (1994). Wither Socialism? The Wicksell Lectures 1990, MIT Press.
- Τερροβίτης Θεόφιλος. Τηλεπικοινωνίες στο Παρατηρητήριο 95', κεφ. 9, σελ. 8, ΚΕΠΕ, Ιανουάριος 1996.
- Tirole, J. (1988). The theory of industrial organization, MIT Press.
- Train K. (1992). Optimal Regulation, MIT Press.
- Utton M.A. (2003). Market Dominance and Antitrust Policy 2nd Edition. Edward Elgar.
- Vickers, J. and Yarrow, G. (1988). Privatization: An Economic Analysis, MIT Press.
- Williamson, O. (1985). The Economic Institutions of Capitalism. The Free Press.
- Willig, R.D. (1978). Pareto superior nonlinear outlay schedules, Bell J. of Econ., 56-59.

ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΣΕΙΡΑ

- 87 I. Παναγόπουλος και I. Πεζίτη, The price transmission mechanism in the Greek food market: An empirical approach, (2006).
- 86 P. I. Prodromidis, Functional Economies or Administrative Units in Greece: What Difference does it make for Policy? (2006). Δημοσιεύθηκε εις: *Review of Urban & Regional Development Studies*, vol. 18.2, 2006, 144-164.
- 85 P. I. Prodromidis, Another View on an Old Inflation: Environment and Policies in the Roman Empire up to Diocletian's Price Edict, (2006).
- 84 E. Αθανασίου, Προοπτικές του δανεισμού των νοικοκυριών στην Ελλάδα και η σημασία τους για την ανάπτυξη, (2006).
- 83 G. C. Kostelenos, La Banque nationale de Grèce et ses statistiques monétaires (1841-1940), (2006). Δημοσιεύθηκε εις: *Mesurer la monnaie. Banques centrales et construction de l'autorité monétaire (XIXe-XXe siècle)*, Paris: Edition Albin Michel, 2005, 69-86.
- 82 E. Π. Μπαλτζάκης, Η ανάγκη βιομηχανικής πολιτικής και η σύγχρονη εκδοχή της, (2006).
- 81 St. Karagiannis, A study of the diachronic evolution of the EU's structural indicators using factorial analysis, (2006).
- 80 I. Resiti, An investigation into the relationship between producer, wholesale and retail prices of Greek agricultural products, (2005).
- 79 Y. Panagopoulos, A. Spiliotis, "An empirical approach to the Greek money supply". Athens, 2005.
- 78 Y. Panagopoulos, A. Spiliotis, Testing alternative money theories: A G7 application, (2005).
- 77 I. A. Venetis, E. Emmanuilidi, The fatness in equity returns. The case of Athens stock exchange, (2005).
- 76 A. Venetis, I. Paya, D. A. Peel, Do real exchange rates "Mean revert" to productivity? A nonlinear approach, (2005).
- 75 K. N. Κανελλόπουλος, Φοροδιαφυγή στις ανώνυμες εταιρείες: εκτιμήσεις από τις εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, (2002).
- 74 N. Glytsos, Dynamic effects of migrant remittances on growth: an econometric model with an application to Mediterranean countries, (2002). Published "The contribution of remittances to growth: a dynamic approach and empirical analysis" in: *Journal of Economic Studies*, December 2005

- 73 N. Glytsos, A model of remittance determination applied to middle east and north Africa countries, (2002).
- 72 Th. Simos, Forecasting quarterly GDP using a system of stochastic differential equations, (2002).
- 71 C.N. Kanellopoulos, K.G. Mavromaras, Male-female labour market participation and wage differentials in Greece, (2000). Δημοσιεύθηκε εις: *Labour*, vol. 16, no. 4, 2002, 771-801.
- 70 St. Balfoussias, R.De Santis, The economic impact of the cap reform on the Greek economy: quantifying the effects of inflexible agricultural structures, (1999).
- 69 M. Karamessini, O. Kaminioti, Labour market segmentation in Greece: historical perspective and recent trends, (1999).
- 68 S. Djajic, S. Lahiri and P. Raimondos-Moller, Logic of aid in an intertemporal setting, (1997).
- 67 St. Makrydakis, Sources of macroeconomic fluctuations in the newly industrialized economies: a common trends approach, (1997). Δημοσιεύθηκε εις: *Asian Economic Journal*, vol. 11, no. 4, 1997, 361-383.
- 66 G. Petrakos and N. Christodoulakis, Economic development in the Balkan countries and the role of Greece: from bilateral relations to the challenge of integration, (1997).
- 65 C. Kanellopoulos, Pay structure in Greece 1974-1994, (1997).
- 64 M. Chletsos, Chr. Kollias and G. Manolas, Structural economic changes and their impact on the relationship between wages, productivity and labour demand in Greece, (1997).
- 63 M. Chletsos, Changes in social policy-social insurance, restructuring the labour market and the role of the state in Greece in the period of European integration, (1997).
- 62 M. Chletsos, Government spending and growth in Greece 1958-1993: some preliminary empirical results, (1997).
- 61 M. Karamessini, Labour flexibility and segmentation of the Greek labour market in the eighties: sectoral analysis and typology, (1997).
- 60 Chr. Kollias and St. Makrydakis, Is there a Greek-Turkish arms race? Evidence from cointegration and causality tests, (1997). Δημοσιεύθηκε εις: *Defence and Peace Economics*, vol. 8, 1997, 355-379.
- 59 St. Makrydakis, Testing the intertemporal approach to current account determination: evidence from Greece, (1996). Δημοσιεύθηκε εις: *Empirical Economics*, vol. 24, no. 2, 1999, 183-209.
- 58 Chr. Kollias and St. Makrydakis, The causal relationship between tax revenues and

- government spending in Greece: 1950-1990, (1996). Δημοσιεύθηκε εις: *The Cyprus Journal of Economics*, vol. 8, no. 2, 1995, 120-135.
- 57 Chr. Kollias and A. Refenes, Modeling the effects of defence spending reductions on investment using neural networks in the case of Greece, (1996).
- 56 Θ. Κατσανέβας, Η εξέλιξη της απασχόλησης και των εργασιακών σχέσεων στην Ελλάδα (Από τη δεκαετία του 1970 έως σήμερα), (1996).
- 55 Δ. Ντόγκας, Σκέψεις για την αναγκαία σταθεροποιητική και αναπτυξιακή πολιτική και το ρόλο της τράπεζας της Ελλάδος ενόψει της οικονομικής και νομισματικής ένωσης (ONE), (1996).
- 54 N. Glytsos, Demographic changes, retirement, job creation and labour shortages in Greece: an occupational and regional outlook, (1996). Δημοσιεύθηκε εις: *Journal of Economic Studies*, vol. 26, no. 2-3, 1999, 130-158.
- 53 N. Glytsos, Remitting behavior of "temporary" and "permanent" migrants: the case of Greeks in Germany and Australia, (1996). Δημοσιεύθηκε εις: *Labour*, vol. II, no. 3, 1997, 409-435.
- 52 V. Stavrinou and V. Droucopoulos, Output expectations, productivity trends and employment: the case of Greek manufacturing, (1996). Δημοσιεύθηκε εις: *European Research Studies*, vol. 1, no. 2, 1998, 93-122.
- 51 A. Balfoussias and V. Stavrinou, The Greek military sector and macroeconomic effects of military spending in Greece, (1996). Δημοσιεύθηκε εις: N.P. Gleditsch, O. Bjerkholt, A. Cappelen, R.P. Smith and J.P. Dunne: *In the Peace Dividend*, Amsterdam: North-Holland, 1996, 191-214.
- 50 J. Henley, Restructuring large scale state enterprises in the republics of Azerbaijan, Kazakhstan, the Kyrgyz republic and Uzbekistan: the challenge for technical assistance, (1995).
- 49 C. Kanellopoulos and G. Psacharopoulos, Private education expenditure in a "free education" country: the case of Greece, (1995). Δημοσιεύθηκε εις: *International Journal of Educational Development*, vol. 17, no. 1, 1997, 73-81.
- 48 G. Kouretas and L. Zarangas, A cointegration analysis of the official and parallel foreign exchange markets for dollars in Greece, (1995). Δημοσιεύθηκε εις: *International Journal of Finance and Economics*, vol. 3, 1998, 261-276.
- 47 St. Makrydakis, E. Tzavalis and A. Balfoussias, Policy regime changes and the long-run sustainability of fiscal policy: an application to Greece, (1995). Δημοσιεύθηκε εις:

- Economic Modelling*, vol. 16 no. 1, 1999, 71-86.
- 46 N. Christodoulakis and S. Kalyvitis, Likely effects of CSF 1994-1999 on the Greek economy: an ex Ante assessment using an annual four-sector macroeconomic model, (1995).
- 45 St. Thomadakis and V. Droucopoulos, Dynamic effects in Greek manufacturing: the changing shares of SMEs, 1983-1990, (1995). Δημοσιεύθηκε εις: *Review of Industrial Organization*, vol. 11, no. 1, 1996, 69-78.
- 44 Π. Μουρδουκούτας, Οι Ιαπωνικές επενδύσεις στην Ελλάδα, (1995).
- 43 V. Rapanos, Economies of scale and the incidence of the minimum wage in the less developed countries, (1995). Δημοσιεύθηκε με τον τίτλο: "Minimum Wage and Income Distribution in the Harris-Todaro model", εις: *Journal of Economic Development*, 2005.
- 42 V. Rapanos, Trade unions and the incidence of the corporation income tax, (1995).
- 41 St. Balfoussias, Cost and productivity in electricity generation in Greece, (1995).
- 40 V. Rapanos, The effects of environmental taxes on income distribution, (1995). Δημοσιεύθηκε εις: *European Journal of Political Economy*, 1995.
- 39 V. Rapanos, Technical change in a model with fair wages and unemployment, (1995). Δημοσιεύθηκε εις: *International Economic Journal*, vol. 10, no. 4, 1996.
- 38 M. Panopoulou, Greek merchant navy, technological change and domestic shipbuilding industry from 1850 to 1914, (1995). Δημοσιεύθηκε εις: *The Journal of Transport History*, vol. 16, no. 2, 159-178.
- 37 Κ. Βεργόπουλος, Το δημόσιο χρέος και οι επιπτώσεις του, (1994).
- 36 C. Kanellopoulos, Public-private wage differentials in Greece, (1994). Δημοσιεύθηκε εις: *Applied Economics*, vol. 29, 1997, 1023-1032.
- 35 Z. Georganta, K. Kotsis, Emm. Kounaris, Measurement of total factor productivity in the manufacturing sector of Greece, 1980-1991, (1994).
- 34 E. Petrakis and A. Χεραπαδέας, Environmental consciousness and moral hazard in international agreements to protect the environment, (1994). Δημοσιεύθηκε εις: *Journal Public Economics*, vol. 60, 1996, 95-110.
- 33 C. Carabatsou-Pachaki, The quality strategy: a viable alternative for small Mediterranean agricultures, (1994).
- 32 Z. Georganta, Measurement errors and the indirect effects of R & D on productivity growth: the U.S. manufacturing sector, (1993).
- 31 Π. Παρασκευαΐδης, Η οικονομική λειτουργία των αγροτικών συνεταιριστικών

- επιχειρήσεων, (1993).
- 30 Z. Georganta, Technical (in) efficiency in the U.S. manufacturing sector, 1977-1982, (1993).
- 29 H. Dellas, Stabilization policy and long term growth: are they related?, (1993).
- 28 Z. Georganta, Accession in the EC and its effect on total factor productivity growth of Greek agriculture, (1993).
- 27 H. Dellas, Recessions and ability discrimination, (1993).
- 26 Z. Georganta, The effect of a free market price mechanism on total factor productivity: the case of the agricultural crop industry in Greece, (1993). Δημοσιεύθηκε εις: *International Journal of Production Economics*, vol. 52, 1997, 55-71.
- 25 Α. Γκανά, Φ. Ζερβού και Α. Κώτση, Η περιφερειακή διάσταση της ανεπάρκειας του επιπέδου διαβίωσης στη χώρα μας, (1993).
- 24 Π. Παρασκευαΐδης, Εισοδηματικές ανισότητες και περιφερειακή κατανομή του εργατικού δυναμικού ηλικίας 20-29 χρονών, (1993).
- 23 C. Eberwein and Tr. Kollintzas, A dynamic model of bargaining in a unionized firm with irreversible investment, (1993). Δημοσιεύθηκε εις: *Annales d' Economie et de Statistique*, vol. 37/38, 1995, 91-115.
- 22 Π. Παρασκευαΐδης, Αξιολόγηση σχεδίων περιφερειακής ανάπτυξης Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και Κρήτης στον αγροτικό τομέα, (1993).
- 21 Π. Παρασκευαΐδης, Περιφερειακή τυπολογία αγροτικών εκμεταλλεύσεων, (1993).
- 20 St. Balfoussias, Demand for electric energy in the presence of a two-block declining price schedule, (1993).
- 19 St. Balfoussias, Ordering equilibria by output or technology in a non-linear pricing context, (1993).
- 18 C. Carabatsou-Pachaki, Rural problems and policy in Greece, (1993).
- 17 Κλ. Ευστρατόγλου, Export trading companies: διεθνής εμπειρία και η περίπτωση της Ελλάδος, (1992).
- 16 Π. Παρασκευαΐδης, Αποτελεσματική προστασία-κόστος εγχώριων πόρων και άνιση κεφαλαιακή δομή της βοοτροφίας, (1992).
- 15 Κ. Καραμπάτσου-Παχάκη, Η αναμόρφωση της κοινής γεωργικής πολιτικής και οι προοπτικές για την Ελλάδα, (1992).
- 14 Κ. Καραμπάτσου-Παχάκη, Αρχές διαμόρφωσης-κριτήρια αξιολόγησης περιφερειακών προγραμμάτων, (1992).

- 13 G. Agapitos and P. Koutsouvelis, "The VAT Harmonization within EEC: Single Market and its Impacts on Greece's Private Consumption and Vat Revenue". Athens, 1992.
- 12 C. Kanellopoulos, Incomes and poverty of the Greek elderly, (1992).
- 11 Δ. Μαρούλης, Οικονομική ανάλυση της μακροοικονομικής πολιτικής στην Ελλάδα στην περίοδο 1960-1990, (1992).
- 10 V. Rapanos, Joint production and taxation, (1992). Δημοσιεύθηκε εις: *Public Finance/Finances Publiques*, vol. 3, 1993.
- 9 V. Rapanos, Technological progress, income distribution, and unemployment in the less developed countries, (1992). Δημοσιεύθηκε εις: *Greek Economic Review*, 1992.
- 8 N. Χριστοδουλάκης, Ορισμένες μακροοικονομικές συνέπειες της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, (1992).
- 7 L. Athanassiou, Distribution output prices and expenditure, (1992).
- 6 J. Geanakoplos και H. Polemarchakis, Observability and constrained optima, (1992).
- 5 N. Antonakis and D. Karavidas, Defense expenditure and growth in LDCs: the case of Greece, 1950-1985, (1990).
- 4 K. Κανελλόπουλος, Παραοικονομία στην Ελλάδα: τί δείχνουν επίσημα στοιχεία, (ελληνικά, 1990 - αγγλικά, 1992). Δημοσιεύθηκε εις: *Greek Economic Review*, vol. 14, no.2, 1992, 215-236.
- 3 J. Dutta and H. Polemarchakis, Credit constraints and investment finance: evidence from Greece, (1990). Δημοσιεύθηκε εις: M. Monti (ed.), *Fiscal Policy, Economic Adjustment and Financial Markets, International Monetary Fund*, (1989).
- 2 L. Athanassiou, Adjustments to the Gini coefficient for measuring economic inequality, (1990).
- 1 Γ. Αλογοσκούφης, Ανταγωνιστικότητα, προσαρμογή μισθών και μακροοικονομική πολιτική στην Ελλάδα, (1990). Δημοσιεύθηκε εις: *Applied Economics*, vol. 29, 1997, 1023-1032.